

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 21 сакавіка 1986 г. № 12 (3318) © Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

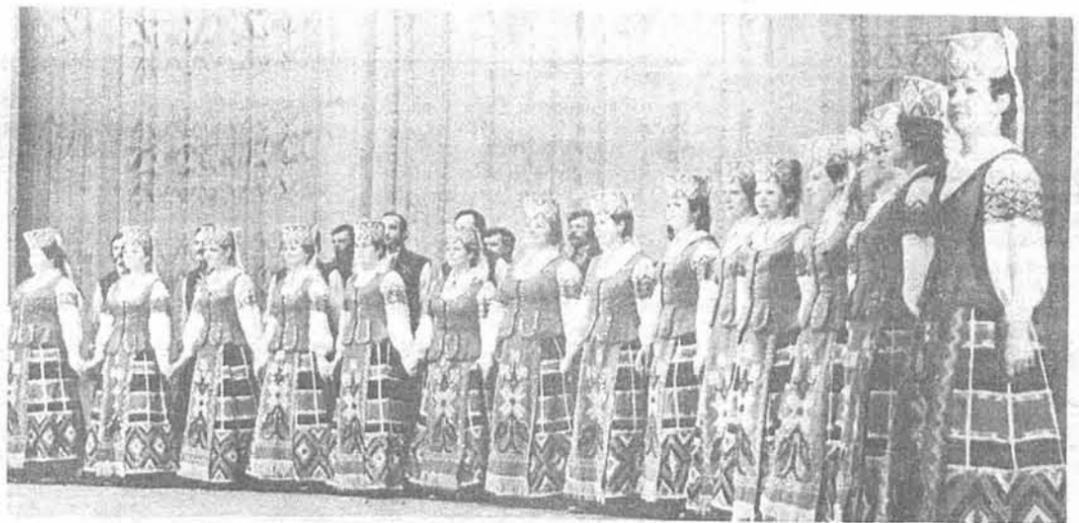
ДЗЕНЬ ДОБРЫ, ДРУГІ ЎСЕСАЮЗНЫ!..

Невычэрпная ты, крыніца народнай творчасці. Нястомна бруіш ты пад небам сацыялістычнай бацькаўшчыны, радуючы нас свежасцю, здзіўляючы разнастайнасцю таноў і адценняў. Песня і танец, музыка і тэатр, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва... Усё, што створана самадзейнымі талентамі нашай шматнацыянальнай краіны, будзе агледжана і падсумавана на другім Усесаюзным фестывалі народнай творчасці. Ад раённых і гарадскіх аглядаў да рэспубліканскіх — такі абсяг фестывалю. Лепшыя з лепшых да 70-годдзя Вялікага Кастрычніка, якому і прысвечаны фестываль, пакажуць сваё майстэрства ў Маскве.

У Палацы культуры і тэхнікі Мінскага аўтазавада ў мінулую пятніцу адбылося ўрачыстае адкрыццё свята ў нашай рэспубліцы, на якім выступілі калектывы гэтага прадпрыемства. Намеснік старшыні гарвыканкома М. Д. Жукоўскі абвясціў старт фестывалю і выказаў спадзяванне, што тысячы і тысячы новых удзельнікаў папоўняць рады самадзейных калектываў.

Узорны танцавальны калектыў «Зубрынін».

Народны хор народнай песні.

Танцавальным ансамбль «Крыніца».

Фота Ул. КРУКА.

УЗДЗЕНШЧЫНА ЎШАНОЎВАЕ ЮБІЛЯРА-ЗЕМЛЯКА

Салаўіным нутком, Парнасам беларускім нездарма называюць Уздзеншчыну. Цэлае сусор'е талентаў — вядомых паэтаў, празаікаў, драматургаў нарадзіла, узгадала і вывела на высокія арбіты гэтай жыццядайнай зямлі. Ды самая яркая зорка ў гэтым сусор'і з'яе вядомае на ўсю Беларусь і далёка за яе межамі імя — Кандрат Крапіва. Народны пісьменнік, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат трох Дзяржаўных прэмій СССР і Дзяржаўнай прэміі БССР, вядомы вучоны-мовазнаўца, акадэмік, вядомы грамадскі дзеяч... Ведае, глыбока шануе і любіць Беларусь сваёй славаўтага байкапісца і драматурга. Але, як і належыць, асаблівай цэнльнай, пашанай і любоўю ахінута імя Кандрата Крапівы тут, на ягонай радзіме, на Уздзеншчыне, дзе жывуць надзіва шчырыя, гасцінныя і працавітыя людзі. Крапівінскія байкі, п'есы, пражыццёвыя творы, глыбока народныя па форме і змесце, сталі настольнымі кнігамі бадай што ў кожнай хаце яшчэ з далёкіх трыцятых гадоў, калі ішло ўпартае змаганне за ўсталяванне новага ладу ў вясковым побыце і жыцці. Пісьменнік неаднойчы прыязджаў у гэты да землякоў і сёння актыўна

цікавіцца іх справамі, планами, поспехамі на ніве гаспадарчага і культурнага будаўніцтва. Ушанаванню славаўтага земляка з нагоды ягонага 90-годдзя быў прысвечаны ўрачысты вечар, які адбыўся на мінулым тыдні ў раённым Доме культуры г. п. Узда. На вечар сабраліся прадстаўнікі працоўных калектываў раёна, інтэлігенцыя, моладзь, людзі з Нізка — роднай вёскі Кандрата Крапівы. У гэты да Уздзенчы прыехала вялікая група вядомых беларускіх пісьменнікаў на чале з сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Іванам Чыгрынавым, Хлебам-соллю сустрэлі дарагіх гасцей прадстаўнікі грамадскасці раёна. Урачысты вечар, арганізаваны Уздзенскім РК КПБ і райвыканкомам сумесна з Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР, адкрыла сакратар райкома партыі Г. Г. Пранько. Слова пра Кандрата Крапіву сказаў Іван Чыгрынаў. Творчы і жыццёвы шлях юбіляра асветліў Дзмітрый Бугаёў. Пра ўрокі выдатнага майстра слова, уплыў крапівінскай творчасці на станаўленне і развіццё беларускай літаратуры і культуры ўвогуле натхнёна гаварыў Аляксей Дудару. Галоўны рэдактар часо-

піса «Маладосць» Анатоль Грачэнінаў нагадаў, якой неацэннай школай для маладых і пачынаючых літаратараў — школай грамадзянскай мужнасці і ўзорам служэння народу — з'яўляецца творчы шлях старэйшыны савецкай літаратуры Кандрата Кандратавіча Крапівы. Ад імя землякоў юбіляра вітаў заслужаны работнік культуры рэспублікі Павел Іванавіч Шыдлоўскі, які некалькі дзесяткаў гадоў вядзе культурна-асветніцкую работу ў калгасе «Чырвоны Кастрычнік», даўно знаёмы з Кандратам Кандратавічам, неаднойчы сустракаўся з ім. П. Шыдлоўскі зачытаў вершаванае прывітанне дарагому земляку, напісанае ад шчырага сэрца. Гарачымі воплескамі сустрэлі ўдзельнікі ўрачыстага вечара прывітальнае слова Кандрата Крапівы да землякоў, якое зачытаў І. Чыгрынаў: «ДАРАГІЯ ТАВАРЫШЫ! Я глыбока ўдзячны Уздзенскаму райкому партыі, райвыканкому і Саюзу пісьменнікаў Беларусі за ўвагу да мяне і маёй працы, за турботы, звязаныя з маім юбілеем. Дзякую ўсім удзельнікам гэтага сходу. Шкадую, што не магу суст-

рэцца з вамі асабіста. Нікі паклон роднай зямлі Уздзеншчыны, якая ўзгадала мяне. Сардэчнае прывітанне маім аднавяскоўцам — нізаўчанам, усім, каго я помню з даўніх гадоў, і малодшаму пакаленню, якое прыйшло нам на змену. Жадаю ім добрага здароўя, поспехаў ва ўсіх справах і шчаслівай долі. Прывітанне кіраўнікам і калгаснікам калгаса «Чырвоны Кастрычнік». Жадаю яму плённай працы і багатых здабыткаў у новай пяцігодцы. Усім працоўным Уздзенскага раёна жадаю самаадданай працы на новым этапе нашага жыцця і паспяховага выканання задач, вызначаных рашэннямі XXVII з'езда партыі.

14.03.86 г.

Кандрат Крапіва»

А далей загучалі крапівінскія радні, якія кожны ведае на памяць са школьнай парты. Вучні Уздзенскай сярэдняй школы

№ 2 спецыяльна да гэтага вечара падрыхтавалі літаратурную кампазіцыю «Пясняр роднага краю» паводле твораў К. Крапівы. Яго байкі прачыталі таксама педагог мясцовай музычнай школы А. Несілоўскі, артыст Белдзяржфілармоніі М. Казінін, Народныя песні прагучалі ў выкананні фальклорнай групы музычнай школы і метадыста РДК Л. Пазыравай. Цёпла сустрагла зала выступленні заслужаных артыстаў БССР Г. Радзько і Я. Еўдакімава, кампазітара Э. Зарыцкага, якія выканалі шэраг папулярных песень.

Ва ўрачыстым вечары, прысвечаным 90-годдзю Кандрата Крапівы, прынялі ўдзел інструментар аддзела культуры ЦК КПБ А. І. Бутэвіч, інструментар аддзела культуры абкома партыі А. М. Рабіцава, старшыня Уздзенскага райвыканкома А. П. Аніскавец, другі сакратар РК КПБ Я. А. Шкель.

П. ЛІПАЙ.
Фота А. КАЛЯДЫ.

Гасці даюць аўтографы.

Кіраўніцтва, камандна-выкладчыцкі састаў Вучэбнага цэнтры Міністэрства ўнутраных спраў БССР ілапаціца аб тым, каб павысіць культурны ўзровень будучых абаронцаў правапарадку. Дзеля гэтай мэты рэгулярна праводзіцца сустрэчы з пісьменнікамі, дзеячамі мастацтва, работнікамі культуры. Толькі ў апошні час тут выступілі эстрады ансамблі Беларускай дзяржаўнай філармоніі, артысты

тэатра музычнай камедыі, дыктарская група Дзяржтэлерадыё БССР...

Цёпла сустрэлі нядаўна курсанты і выкладчыкі сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў БССР В. Зубінка і старшыню па ваенна-шафскай рабоце СП БССР Л. Прокшу, якія пазнаёмілі прысутных са сваімі творами, далі аўтографы.

Ф. НЯДЗВЕДСКІ.
Фота І. КУРМАНОВІЧА.

НАДЗЕННАЯ РАЗМОВА

Спачатку крыху статыстыкі. Да Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Мінску было 105 тысяч жыхароў. Перад Вялікай Айчыннай вайной — 260 тысяч. Пасля выгнання гітлераўскіх захопнікаў прыкладна 50 тысяч. 25 гадоў таму назад у горадзе было 500 тысяч чалавек. Цяпер — больш за 1,5 мільёна. У горадзе жыве, вучыцца і працуе каля 15 працэнтаў усяго насельніцтва рэспублікі. Сярод рэспубліканскіх сталіц Мінск займае 5 месца, а сярод усіх гарадоў краіны — 7.

Сацыялістычныя гарады адкрываюць шырокія магчымасці для творчай дзейнасці людзей у галіне працы, культуры і грамадскага жыцця. У. І. Ленін пісаў пра тое, што «гарады ўяўляюць сабой цэнтры эканамічнага, палітычнага і духоўнага жыцця народа і з'яўляюцца галоўнымі рухавікамі прагрэсу». Гэтыя словы ў поўнай меры датычаць і Мінска, аднаго з буйнейшых эканамічных, навуковых і культурных цэнтраў нашай краіны. Сучасны Мінск — гэта сведчанне нашай працавітасці, правільных сацыяльна-палітычных метадаў гаспадарання.

Я жыву ў Мінску 40 гадоў. На маіх вачах ён аднаўляўся. З першых дзён вызвалення Мінска сюды пачалі вяртацца яго жыхары. Перад імі паўстала руіны, горы бітай цэглы і шкла.

У 1950 г. Савет Міністраў і ЦК КП(б) Беларусі прынялі гістарычнае рашэнне аб аднаўленні і развіцці гарадской гаспадаркі і добраўпарадкаванні Мінска.

Тады, у першыя пасляваенныя гады, на кожным кроку віселі плакаты: «Мы адновім цябе, родны Мінск». Але Мінск быў не адноўлены. Фактычна на яго месцы вырастаў новы горад.

Які ён? Пытанне вельмі ёмакае. У пяніцце «горад» уваходзіць шмат розных аспектаў, звязаных з паўсядзённым жыц-

цём яго жыхароў. Гэта і жыллё, і гандаль, і культурныя ўстановы, і архітэктура. Вось я і хачу спыніцца менавіта на архітэктуры ў буйным горадзе. Чаму менавіта на ёй? А таму, што архітэктура — гэта быццам люстэрка эпохі. Архітэктура з'яўляецца найбольш усеагульным і пастаянным эле-

вестыя» прыводзяць фразу мужа і жонкі Мохавых (дарчы, з Мінска) пра тое, што ці не час і сапраўды зацвердзіць «Чырвоную кнігу» назваў, якія знікаюць». Аб гэтым неабходна помніць і быць гранічна ўважлівым і асцярожным пры перайменаванні вуліц. У Маскве пры Масавеце існуе нават

гістарычных помнікаў — людзі архітэктуры, культуры, гісторыкі, сацыёлагі... Ці ж мы не гаворым так пра тых, хто жыў у ранейшыя часы і не захаваў для нас многіх цудоўных помнікаў культуры? Так, гаворым. Засмучаемся. Часта нават абураемся. Няхай сумная гісторыя з Нямігай, яе знос паслужыць

як сказаў, што любы будынак, нават самы маленькі, павінен выяўляць чалавечы спадзяванні, дух часу, эпоху. І калі адзін буйнейшы архітэктар XX ст. Карбюзье спачатку гаварыў, што «дом — гэта машына для жыцця», то ў сталыя гады ён рэзка змяніў гэтую формулу, сцвярджаючы, што «дом — гэта куфэрак жыцця, машына шчасця». Такім чынам, праблема дома — гэта праблема эпохі.

Мне здаецца, што перад тым, як архітэктурны праект пачаць ажыццяўляць на справе, яго трэба шырока абмеркаваць. Не толькі ў вузкім коле спецыялістаў, а адкрыта, у прэсе. Пра лепшыя збудаванні горада, пра аўтараў лепшых праектаў павінны ведаць усе мінчане.

Хацелася б, каб у цэнтры горада існаваў салон архітэктуры і забудовы Мінска, дзе б выстаўляліся планшэты, фотаздымкі, планы, макеты, словам, усё тое, што павінна было б падвяргацца публічнай ацэнцы да таго, як гэта стане рэальнасцю — забудаванай вуліцай, цэнтрам адпачынку або домам. Архітэктура ў сваіх планах павінна выходзіць на вуліцу «да ўсіх жадаючых», выклікаць дыскусію, узбуджаць розныя рэакцыі.

Яшчэ адной формай дыялогу магло б стаць стварэнне «Таварыства сяброў горада» — добраахвотнай арганізацыі, якая аб'яднала б людзей рознага ўзросту і розных прафесій, якія любяць свой горад, зацікаўленых у яго справах і якія працуюць для яго. Мэтай таварыства было б распаўсюджванне ведаў пра Мінск, выхаванне маладога пакалення ў духу савецкага патрыятызму праз шырокія і глыбокія веды пра горад, пра яго гераічныя, рэвалюцыйныя традыцыі, барацьбу ў гады Айчыннай вайны, пасляваенную працу мінчан. Дзейнасць таварыства садзейнічала

ГОРАД-СЁННЯ, ГОРАД-ЗАЎТРА

ментам культуры і, акрамя задавальнення матэрыяльных патрэбнасцей, стварае асяроддзе, якое нараджае патрыятызм, пачуццё гонару за горад, дзе ты жывеш.

Усе пасляваенныя гады Мінск развіваецца надзвычай дынамічнымі тэмпамі. Кожны год, кожны месяц, амаль кожны дзень прыносіць змены ў жыццц горада. Гэты рэстр багаты і разнастайны і таму няма магчымасці хоць бы бегла яго пералічыць.

Але ёсць падставы і засмучацца. Перад вайной назвы многіх мінскіх вуліц спалучаліся адразу з яе функцыяй або характэрнай асаблівасцю. Напрыклад, вуліца Даўгабродская. Аднак у далейшым многія старыя назвы вуліц горада неяк згубілі, мы захапіліся шматлікімі перайменаваннямі. Як пісалі «Известия» 11 жніўня 1985 г., калі патрабуецца ўважліва нейкую падзею, неабавязкова пераймяноўваць, заходзіць, як кажуць, на занятую тэрыторыю, трэба прысвойваць новыя назвы новым вуліцам, аб'ектам. І тут жа «Из-

спецыяльная камісія па назвах вуліц Масквы, у склад якой уваходзяць гісторыкі, географы, філолагі, тапанімісты, архітэктары, прадстаўнікі адміністрацыйных органаў і інфармацыйных службаў горада. Ці не час стварыць аналагічную камісію ў Мінску?

Прыстасаванне вуліц да патрэб горада, асабліва іх гандлёвай ролі доўжыцца многія гады, часам цэлыя пакаленні. Але можна і вуліцу, якая цяпер не з'яўляецца, скажам, гандлёвай, зрабіць яе такой. Напрыклад, чаму адну з самых старых вуліц горада не зрабіць толькі гандлёвай? Такой, якой з'яўляецца, да прыкладу, Арбат у Маскве?

Між тым, старыя раёны горадоў — гэта іх каштоўнейшая калекцыя. Нашчадкі не стануць унікаць у абставіны, пры якіх уладальнікам давалася расціцца з той ці іншай часткай калекцыі. Пра ўсіх нас яны будучы гаворыць з асуджэннем: «...не здолелі захаваць», «страцілі», «дзе былі тыя, каму па роду службовага абавязку належала праўляць клопат аб

усім нам добрым урокам. Знос Нямігі выклікае пачуццё глыбокай горчкі. Вядома ж, шырокія праспекты, скажам, Паўднёвага Захаду куды больш зручныя, чым былая старая Няміга з яе вузкімі вулачкамі, цеснотой і прахаднымі дварамі. Але чаму ж тады так імкніцца мінчане да Траецкага прадмесця, якое цяпер інтэнсіўна аднаўляецца? Не зразумейце мяне няправільна: я зусім не за тое, каб у наш час хтосьці жыў у дамах без вады, без каналізацыі. Але чаму б у абліччы горада не адлюстроўваліся розныя гістарычныя этапы яго развіцця?

Архітэктура, архітэктура... Хто канчаткова вырашае яе «твар»? Добра вядома, што няма іншых спосабаў узбуджэння эстэтычных і выхаваўчых патрэб грамадства, як дэманстрацыя добрых узораў. Так і сацыяльныя запатрабаванні на архітэктурную абуджаць толькі будаўніцтвам добрых будынкаў. Дамы будуюцца не толькі для тых, хто ў іх жыве, але і для тых, хто на іх глядзіць. Фінскі архітэктар Саарынен не-

Валянцін ТАРАС

Час праўды

Не навіна, што з праўдай поруч і ночы цёмныя відны, што лечыць душы праўды горыч, а губіць штучны мёд маны. І толькі праўдай — болей нечым! — мы вымятаем пыл і бруд. Але заўжды, як чорт з-пад

дарадца хітры тут як тут: «Што, пра памылкі пішаш? Рана!

Яшчэ не ўтаймаваўся боль, яшчэ смыліць жывая рана, а ты кладзеш на рану соль. Ці ж можна так неасцярожна? Давай пакуль што памаўчым...» А потым ён жа скажа:

«Позна! Не калупайся у старым. Бо небяспечна —

выйдзе бокам! Маўчы, паслухайся мяне, прыпомні, што вымаюць вока

тым, хто старое памяне. Не выстаўляй сябе героем і не стаўляй жыццё на кон...»

Ды ёсць яшчэ адзін закон: хто пазабываўся пра старое — таму абодва вокі вон!

Не стане боль утаймаваным. Не прышчык, а душа баліць. І не бывае так, што рана

ці позна

праўду гаварыць. І як яе падчас не рэжуць, як не таўкуць яе падчас, а час яе не знае межаў — яна заўжды у час якраз!

Празрыстая

алегорыя

Тут не байкі і не казкі, не прыдумкі нечыя, што ваўкі і лісы маскі

носяць чалавечыя. Пацукі, тхары, гіены — ўсе на маскардазе...

Паглядзі: ціхоня гэны, што ціхонька крадзе, — ці не спрытны ліс пад маскай на лісвай пысе?

А хабарнік, што «падмазкай», як крывей, упіўся, — хто такі?

Хавае іклы ад людзей ваўчына!..

Мы ж з табой маўчаць прывыклі, лыпаем вачыма!

Хто мы — людзі ці авечкі? Дурні нам намэкалі, што драпежны звер у прэчкі сам адыдзе некалі.

Тут не бай на дудцы грае, тут не гульні жадныя: паздзіраем з хвівай зграі маскі маскарадныя!

Каб уратаваць дзяржаву ад ваўкоў-грабежнікаў, трэба кожны дзень аблаву весці на драпежнікаў.

Каб ніхто не пераскочыў за сцяжкі чырвоныя, падымай, народ рабочы, сілы незлічоныя!

Балбатун

Спраўна верне нос туды, куды вецер дуне. Ён і сёння, як заўжды, першы на трыбуне.

Толькі ўчора ён хваліў паказуху, лажу, і начальству ў вушы ліў глей падхалімажу.

Плёў пра лён, пра хлеб, пра грэс,

плёў пра будаўніцтва, — скрозь, маўляў, такі прагрэс, што і не прысніцца!

Ні на чым не бачыў ён плямінкі ці болькі... Памяняўся сёння тон: пракурор, і толькі!

Пафас гэтка і запал, аж клячучы грудзі. Пальцам тыцае у зал:

«Дзе былі вы, людзі! Вы чаму не ішлі на бой — нішчыць непаладкі?»

Ён крычыць, а мы з табой пляскаем у ладкі.

І лагодна, як заўжды, кожны зноў жартуе: «Флюгер, верне нос туды, куды вецер дуне!»

Мы жартуем, а пара б гэтаму арапу запіхнуць пагарды кляп у дурную ляпу.

Каб злачынны балбатун больш не меў папасу, і зляцеў з усіх трыбун, здэмуты ветрам часу!

СПРАВАЗДАЧНЫЯ СХОДЫ СЕКЦЫЙ

Саюз пісьменнікаў Беларусі рыхтуецца да свайго чарговага IX з'езду. Адыбыліся справаздачна-выбарчыя сходы творчых секцый, на якіх ішла шырокая і грунтоўная размова пра сучасную беларускую літаратуру, яе здабыткі, дасягненні і праблемы.

Абраны новы склад бюро секцый: **ПРОЗЫ:** Віктар Казыко (старшыня), Вячаслаў Адамчык (намеснік), Анатоль Сулянаў (намеснік), Уладзімір Паўлаў (сакратар), Аляксей Адамовіч, Лідзія Арабей, Янка Брыль, Васіль Быкаў, Генрых Далідовіч, Аляксей Жук, Анатоль Кудравец, Мікола Кусяноў, Хрысціна Лялюк, Уладзіслаў Рубанаў, Васіль Хомчанка;

ПАЭЗІІ: Рыгор Барадудлін (старшыня), Кастусь Цвірка (намеснік), Яўген Міклашэўскі (сакратар), Таіса Бондар, Васіль Вітка, Анатоль Вярцінскі, Валяцін Коўтун, Мікола Мятліцкі, Уладзімір Някляеў, Юрась Свірка, Браніслаў Спрынгчан, Валяцін Тарас, Яўгенія Янішчыц;

КРЫТЫКІ І ЛІТАРАТУРАЗНАУСТВА: Нічыпар Пашкевіч (старшыня), Серафім Андрэюк (намеснік), Дзмітрый Бугаёў (намеснік), Аляксей Гардзіцкі (сакратар), Уладзімір Гніламедаў, Мікола Грынчык, Эсфір Гурэвіч, Павел Дзюбайла, Васіль Івашын, Вік-

тар Каваленка, Анатоль Клышка, Уладзімір Конан, Міхась Лазарук, Сцяпан Лаўшук, Міхась Мушынін, Вера Палтаран, Ала Сямёнава, Міхась Тычына, Рыгор Шыраба, Геннадзь Шупенька, Уладзімір Юрэвіч;

ДРАМАТУРГІ: Мікола Матуіоўскі (старшыня), Аляксандр Петрашкевіч (намеснік), Аляксей Дудароў (намеснік), Анатоль Дзялендзік, Галіна Каржанеўская (сакратар), Артур Вольскі, Кастусь Губарэвіч, Сцяпан Лаўшук, Георгій Марчук;

ДЗІЦЯЧАЯ І ЮНАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА: Артур Вольскі (старшыня), Яўген Каршуноў (намеснік), Павел Ткачоў (намеснік), Мікола Гамолка (сакратар), Эдзі Агняцвет, Алена Васілевіч, Галіна Васілеўская, Васіль Вітка, Анатоль Грачанікаў, Павел Кавалёў, Уладзімір Ліпскі, Валяцін Лукша, Сяргей Міхальчук, Станіслаў Шушкевіч;

МАСТАЦКАГА ПЕРАКЛАДУ: Вячаслаў Рагойша (старшыня), Ванкарэм Нікіфаровіч (намеснік), Іван Чарота (сакратар), Эдзі Агняцвет, Сяргей Панізінік, Валяцін Рабкевіч, Аляксей Разанаў, Язэп Семянко, Васіль Сёмуха, Мікола Татур, Карлас Шэрман, Уладзімір Чапэга, Аляксей Яскевіч.

Т. МАРТЫНЕНКА.

ЭКСПАЗІЦЫЯ ў «КАСТРЫЧНІКУ»

У фае мінскага кінатэатра «Кастрычнік» адкрылася выстаўка дакументальнай і мастацкай фатаграфіі «Беларусь: справы і людзі», прысвечаная XXVII з'езду КПСС.

Каля 110 фотаздымкаў нарэспандэнтаў БЕЛТА ўсебакова расказваюць аб жыцці нашай рэспублікі.

Вялікую цікавасць у навед-

вальнікаў кінатэатра выклікаюць і фотастэндзі мінскага гарадскога Дома санітарнай асветы аб барацьбе з п'янствам і алкагалізмам «П'янству — бой!», «Горкія вынікі чаркі». «Урокі зялёнага змея», якія змяшчаюць дзесяткі фотаздымкаў і шырокую тэматычную інфармацыю.

В. АСТРЫНСКІ.

ВІНШУЕМ!

За шматгадовую плённую работу па падрыхтоўцы музычных кадраў, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў прэзятара па навуковай і ідэяна-творчай рабоце Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага заслужанага работніка вышэйшай школы Беларускай ССР СЦЕПАНЦЭВІЧ Калерыю Іосіфаўну Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

б добраўпарадкаванню горада і распаўсюджанню культуры ў ім. Таварыства цесна супрацоўнічала б з Мінскім гарадскім Саветам народных дэпутатаў і яго райсаветамі, а таксама з іншымі арганізацыямі. Таварыства, якое б цесна працавала ў садружнасці з калектывамі прамысловых прадпрыемстваў, магло б быць ініцыятарам стварэння патранажу заводаў, фабрык і домакіраўніцтваў над добраўпарадкаваннем і чысцінёй на мінскіх вуліцах і плошчах.

Таварыства праводзіла б розныя конкурсы, напрыклад, «Што такое добры дом?», «Добрая вуліца». У конкурсе ставілася б і такое пытанне: ці можна ацэньваць горад толькі ў функцыянальных катэгорыях, г. зн. лічыць «добрам» горадам той горад, у якім вядна і зручна жыць, або горад павінен быць менавіта «добрам», г. зн. цікавым з пункту гледжання архітэктуры, мець шмат зеляніны і г. д.?

Гаворачы пра Мінск, мы павінны адначасова ўвесь час ставіць сабе і такое пытанне: «Як сёння, заўтра памножыць такую вартасць горада, як яго знешняе аблічча?» А каб гэта зрабіць, трэба не дапускаць больш памылак мінулага. У сувязі з гэтым у мяне да цябе, Праекціроўшчык і Архітэктар, ёсць некалькі канкрэтных пытанняў.

Пытанне першае. Наша сталіца яшчэ ніколі ў сваёй гісторыі не перажывала перыяд такога інтэнсіўнага развіцця, як цяпер. Але ж не аднымі квадратнымі метрамі жылля шчаслівы чалавек. Чаму ў Мінску да крыўднага мала помнікаў выдатным дзеячам рэвалюцыйнага руху, дзеячам культуры, буйнейшым вучоным? Чаму ў горадзе няма помніка М. В. Фрунзе? Няма помніка К. Каліноўскаму? Няма помнікаў М. Гарэцкаму і Ц. Гартнаму, В. Ду-

ніну-Марцінкевічу, Ф. Багушэвічу?..

Пытанне другое. Як вядома, яшчэ ў 1972 г. было разгледжана пытанне аб забудове цэнтара горада ў напрамку другога гарадскога дыяметра — сучаснага праспекта Машэрава і прынята адпаведная пастанова. У гэтай пастанове ўказвалася на сур'ёзныя недахопы ў праектаванні і забудове праспекта Машэрава, нізкі архітэктурна-мастацкі ўзровень некаторых будынкаў і збудаванняў. У пастанове, у прыватнасці, указвалася на неабходнасць «рэканструяваць у 1974—1976 гг. існуючы будынак інтэрната Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта». Мінула ўжо каля 10 гадоў. Аднак дагэтуль нічога не зроблена, каб хоць у нейкай ступені выправіць гэтае становішча. Дагэтуль інтэрнат стаіць — нявечыць (іншага слова не магу знайсці) праспект. Магчыма, ёсць сэнс аб'явіць конкурс, мэтаў якога было б некалькі лепшыя знешні выгляд будынка?

Увогуле, у нас назіраецца нейкая сляпяная, невытлумачальная страсць да размяшчэння студэнцкіх інтэрнатаў (якія, пагадзіцеся, не з'яўляюцца ўпрыгожаннем галоўных вуліц горада) менавіта на цэнтральных магістральных Мінска. Успомнім, што і на Ленінскім праспекце — галоўнай артэрыі горада, яго візітнай картцы — на добры паўкіламетра ў агульнай складанасці размясціліся комплексны студэнцкі інтэрнатаў політэхнічнага інстытута і інстытута механізацыі сельскай гаспадаркі. Асабліва жывапісныя гэтыя інтэрнаты летам, калі ў іх вокнах можна любавачца загарам усіх адценняў і вывешанымі спартыўнымі майкамі.

Пытанне трэцяе. Як вядома, важным, непаўторным элементам гарадскога пейзажу з'яўляюцца гарадскія масты. Чаму

ж дагэтуль мінскія масты праз Свіслач безыменныя? Чаму, напрыклад, адзін мост не называць Галоўным (каля плошчы Перамогі), другі — Тэатральным (па вул. Я. Купалы), трэці — Нямігскім (каля Траецкага прадмесця)? Давайце ж назавём мінскія масты? Адгукнецца, архітэктары, сацыёлагі, проста грамадзяне, якія любяць свой горад.

Пытанне чацвёртае. Чаму на Доме мадэлей па праспекце Машэрава ўмацавана пано, якое выяўляе шахцёраў з адбойнымі малаткамі, калгаснікаў са снапамі, салдат з вінтоўкамі? Гэта пано прыдатна, скажам, для Палаца прафсаюзаў або для плануемага Палаца Рэспублікі, ніяк па сэнсе не падыходзіць да Дома мадэлей.

Пытанне пятае. Чаму Палац Рэспублікі плануецца размясціць на месцы зялёнага сквера, што знаходзіцца побач з музеем Вялікай Айчыннай вайны па Цэнтральнай плошчы? Мінск не настолькі багаты зелянінай, каб высякаць тыя яшчэ некалькі дзесяткаў прыгожых дрэў, якія, магчыма, ацалюць пасля будаўніцтва другой чаргі станцыі метро «Кастрычніцкая». Няўжо, працуючы над вялікім, трэба выпускаць з-пад увагі «малое»?

Раней сярод многіх праблем забудовы гарадоў самымі важнымі месцамі займалі жыллёвае будаўніцтва, рацыяналізацыя вулічнага руху. Экалагічная праблема, якая ўключае абарону ад забруджвання паветра (а менавіта тут надзвычай вялікая роля зялёных насаджэнняў) і крыніц вады, а таксама змяшэнне вулічнага шуму разглядалася як задача трэцяступеннай важнасці. Цяпер жа гэта праблема выходзіць на першы план. Ад таго, як горад засаджаны зелянінай, залежыць здароўе яго жыхароў, залежыць іх псіхічны стан, нарэшце, эстэтыка самога горада.

Экалагі вылучаюць паверхні актыўныя і неактыўныя. Зямля, пакрытая бетоном і асфальтам, — гэта тэрыторыя біялагічна неактыўная, у якой усялякае жыццё памірае з-за недахопу вільгаці і асабліва паветра. Тэрыторыя актыўная — гэта, наадварот, тэрыторыя, пакрытая расліннасцю.

Дык ці варта прыбягаць да хірургічных метадаў — ампутаваць зеляніну? Можна, лепш сто разоў стаць за чарцёж ля кульмана, сесці за стол для разлікаў? Могуць запырачыць, што гэта абдызца дорага. Але дарагой культура толькі здаецца. У сапраўднасці ж яна акупляе сябе вельмі хутка — хутчэй самага сучаснага механізма, таму што культура — гэта адзінае асяроддзе, у якім чалавек здольны жыць і развівацца.

У Мінску ёсць некалькі арганізацый, якія так або інакш маюць адносіны да азеленення, але няма адзінага органа, які б цалкам адказваў за зялёнае будаўніцтва ў горадзе. Органа, які б адказваў за арганізацыю праектавання зялёнага будаўніцтва, няма і ў Дзяржбудоце БССР.

Пытанне шостае. Людзі шукаюць больш інтэнсіўных кантактаў з прыродай, з зелянінай. Для стварэння цесных кантактаў мінчан з прыродай існуе Генеральная схема зялёнага будаўніцтва ў Мінску і лесапаркавым поясе. Сумняваюся, каб у гэтым дакуменце было прадугледжана будаўніцтва ў месцах масавага адпачынку многіх мінчан, напрыклад, ларкоў па зборы ўтылю. А, між тым, такое будаўніцтва мае месца. Вазьміце Севастопальскі парк, любімае месца адпачынку многіх мінчан. У парку некалькі гадоў таму назад быў пабудаваны пункт-магазін па прыёме другой сыравіны Першамайскага раёна, ад якога, асабліва ў гарачае

надвор'е, несліся такія пахі, што міжволі заспяшаешся, калі ідзеш побач. Чаму архітэктар Першамайскага раёна даў згоду на яго будаўніцтва? Чаму раённы савет па ахове прыроды маўчыць?

Далейшы лёс Севастопальскага парку увогуле насцярожвае. Ён з усіх бакоў заціснуты жыллёвай забудовай, яго тэрыторыя пастаянна падвяргаецца «атакам»: то адводзяць частку зямляў пад гаражы (I), то высякаюць частку дрэў яшчэ для нечага, бо збіраюцца праводзіць праз яго нейкія магістралі...

Такія пытанні магло б быць і больш. Карацей кажучы, перад праекціроўшчыкамі, архітэктарамі стаяць задачы, якія раней ніколі не вырашаліся. Лад жыцця ў развітым сацыялістычным грамадстве ўжо цяпер прад'яўляе сур'ёзныя патрабаванні да сучаснага гарадскога асяроддзя. Гэта датычыць не толькі тых праблем, якія разглядаюцца ў артыкуле, а і такіх, напрыклад, як узровень развіцця гандлю і паслуг, рэальных магчымасцей эфектыўнага засваення гарадской культуры кожнай асобай. Менавіта ў гэтай галіне горадабудаўніцтва і архітэктуры ў нас ёсць яшчэ шэраг дастаткова вострых пытанняў, вырашэнню якіх павінна надавацца першаступенная ўвага не толькі з боку архітэктараў і горадабудаўнікаў, але і з боку эканамістаў, сацыёлагаў, псіхологаў.

Праз нейкі час генеральны план развіцця Мінска, зацверджаны ў 1981 г., запатрабуе карэкціроўкі. Ці не трэба пры яго карэкціроўцы аб'яднаць генеральны план развіцця Мінска з планам эканамічнага і сацыяльнага развіцця горада, г. зн. стварыць адзіны дакумент, які вызначае развіццё Мінска?

С. ПОЛЬСКІ,
прафесар, доктар
геаграфічных навук.

КНИГАПІС

ВЯСЕЛКА НАД АРЫКАМ. Вершы, апавяданні, казкі ўзбекскіх пісьменнікаў. Серыя «Бібліятэка дзіцячай літаратуры народаў СССР». Мінск. «Юнацтва», 1986.

Пятая кніга «Бібліятэкі дзіцячай літаратуры народаў СССР» знаёміць з творчасцю ўзбекскіх пісьменнікаў. Трывалыя сувязі і ўзаемныя кантакты ў беларускіх літаратараў са сваімі калегамі. Асабліва плённа яны пачалі развівацца з таго часу, калі братні Узбекістан у гады Вялікай Айчыннай вайны даў прытулак нашаму народнаму песняру Якубу Коласа. Урывак з яго верша «Узбекістан», напісанага ў 1943 годзе, пастаўлены эпіграфам да гэтага тома, складзенага С. Барноевым, і В. Іпатавай.

Адныраваецца кніга прадмоваў лаўрэата Дзяржаўнай прэміі імя Хамзы Узбекскай ССР, Х. Назіра «Песні сонечнага краю».

У раздзеле «З народнага» змешчаны некалькі ўзбекскіх казак — «Тры браты», «Ахмад і шах», «Малайца і семдзесят навук мала»... Друкуюцца і творы з класічнай спадчыны — вершы А. Наваі, Увайсі, Фурката, Хамзы.

Узбекская дзіцячая літаратура пачала плённа развівацца пры Савецкай уладзе. Нават з твораў, надрукаваных у кнізе, бачна, як пашыралася іх праблематыка, як на гаворку з юным чытачом пачалі выходзіць і многія «дарослыя» пісьменнікі. Са старонак зборніка гучыць мудрае слова народнага гучыць мудрае слова народнага паэтаў Узбекістана Хабібі, Г. Гуляма С. Абдулы, Уйгуна, Гайраці, Міртэміра, народных пісьменнікаў рэспублікі К. Мухамадзі, Р. Файзі, С. Ахмата, А. Мухтара, Мірмухсіна. У гэтым шматгалосным хоры не губляе сваіх адценняў і песня народнай паэтэсы Зульфійі.

Узбекскі паэт-воін С. Джура, на жаль, не паспеў пазнаёміцца з беларускай літаратурай, але наша зямля для яго назаўсёды засталася роднай — трыццацідвухгадова С. Джура загінуў смерцю героя, вызваляючы Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Увазе беларускіх дзяцей прапануецца некалькі вершаў К. Мухамадзі. Ёсць магчымасць пазнаёміцца і з творчасцю такіх вядомых пісьменнікаў, як Р. Фархадзі, Х. Тухтабаеў, П. Мумін, якія перакладаюцца на многія мовы.

Каля сямідзесяці аўтараў прыйшлі да беларускага чытача. Творы іх пераклалі Э. Агніцэв, Р. Бардулін, А. Васілевіч, А. Вольскі, С. Грахоўскі, І. Чыгрынаў, В. Вітка, Г. Далідовіч, В. Лукша, В. Коўтун, М. Чарняўскі, С. Панізнік, У. Паўлаў, У. Казбярук і іншыя.

Як і папярэднія тамы, «Вяселка над арыкам» ілюстравана лепшымі работамі мастакоў рэспублікі, што афармляюць дзіцячыя кнігі.

С. ХАДЖЫЕУ.

ДУМАЕЦЦА, няма патрэбы знаёміць Эўгеніюса Матузьявічуса са сталым чытачом «Літаратуры і мастацтва»: яго вершы не раз друкаваліся на старонках штодзённіка. Адзіна з ветэранаў літоўскай савецкай літаратуры, ён не толькі аўтар шматлікіх паэтычных кніг, выдадзеных на роднай мове і ў перакладах (у тым ліку і на беларускую мову), але шмат робіць і ў справе мастацкага перакладу. Як прыклад можна назваць кнігу вершаў і паэм Янкі Купалы «Мая доля», якая выйшла ў 1982 годзе ў выдавецтве «Вага». Эўгеніюса Матузьявічуса быў укладальнікам гэтага

фірмы аб навінках нашай літаратуры, аб новых кнігах.
— Ці не практыка міжнародных канферэнцый прывяла да думкі аб неабходнасці, калі можна так сказаць, унутранай канферэнцыі?
— Яно было так і не зусім так. Мы пачалі думаць: добра, што ўсё больш актыўна перакладаюць нашу літаратуру, у нас таксама шмат перакладаў з іншых моў, але ці добра мы ведаем, што зрабілі, што яшчэ трэба зрабіць? Найперш трэба было асэнсаваць асноўныя этапы развіцця перакладчыцкай справы ў Літве. Скажам, да вайны былі і вельмі добрыя, выдатныя пераклады, але здараліся і скарачэння. З 1945—1946 года пачаўся новы этап.

ла спраўнай падзей у культурным жыцці Літвы.
— Гэтая падзея запомніцца хоць бы і таму, што ўпершыню была прысуджана спецыяльная прэмія за работу ў галіне мастацкага перакладу. Цікава, яшчэ доўга вырашалася пытанне аб гэтай ўзнагародзе?
— Разумею. Мы марылі пра не год дзесяць-дваццаць. А тут, калі добра захацелі і ўзяліся, пытанне вырашылася за тры месяцы. Міністр фінансаў Сікорскіс, які беражэ кожную капейку, вельмі хутка згадзіўся выдаткаваць тысячу рублёў. Справа, зразумела, не ў суме грошай, а ў павазе да тваёй работы.
— І яшчэ, мусіць, у тым, што прэмія носіць імя Антанаса Венцлавы?

актыўныя перакладчыкі літоўскай літаратуры з саюзных рэспублік. У Дзяржаўнай бібліятэцы была наладжана выстаўка мастацкіх перакладаў за сорак гадоў. Самыя знамяціныя перакладчыкі мелі свае асабістыя стэнды. Акцэнт, натуральна ж, быў зроблены на перакладах Антанаса Венцлавы.
— На канферэнцыі, як я ведаю, абмяркоўваліся і перспектывы развіцця перакладчыцкай справы ў Літве. Аляксей Разанаў прывёз з гэтай канферэнцыі інжынерку, назва якое перакладаецца літаральна як «Спіс перспектыўных перакладаў».
— Гэта спіс літаратуры, прапанаванай рознымі выдавецтвамі для перакладу на нашу мову. Спіс ахоплівае мастацкую літаратуру, якую выпускаюць выдавецтвы «Вага» і «Вітуріс», і навуковую літаратуру, якую выпускаюць выдавецтвы «Москлас» і «Мінціс». Выдавецтвы маюць пэўныя планы і падахвочваюць перакладчыкаў неадкладна ўзяцца за работу. Скажу яшчэ, што гэты план не закасцявелі: магчымыя карэктывы, бо жыццё, як вядома, не стаіць на месцы.
— А яшчэ ў плане «Бібліятэка сусветнай літаратуры» ў 120 тамах...
— Чаму ў плане? Пачынаем выпускаць сёлета. Кожны год будзе выходзіць дваццаць тамаў.
— Кажуць, што на «Бібліятэку...» хацелі падпісацца аж трыста тысяч чалавек...
— І гэта ведаеце? Так, практычна кожны дзесяты літовец, кожная трэцяя наша сям'я хацелі б мець у сябе дома «Бібліятэку сусветнай літаратуры» на роднай мове. На жаль, паперы і ў нас не халае, таму мы былі вымушаны абмежавацца тыражом 90—100 тысяч экзэмпляраў. Гэты факт, дарэчы, паказвае, якая адказнасць кладзецца на перакладчыка перад народам і роднай культурай, наколькі важная яго работа. Пераклады маюць для нас асаблівае значэнне і таму, што яны — вялікая школа для нашай культуры, літаратуры. Пераклады для нас школа і ў тым сэнсе, што мы як бы правіраем сваю мову. Агульнапрынятая літаратурная мова нас ужо не задавальняе. Мусіш ісці ў глыбінні народнае мовы, тварыць неалагізмы, глядзець, як літаратура размаўляла раней, учытвацца ў творы класікаў, у старыя слоўнікі.
— На канферэнцыі выступала перакладчыца беларускай прозы Эмілія Легутэ...
— Яна дзялілася сваім вопытам. Калі перакладала прозу Якуба Коласа, Міхася Лынькова і Вячаслава Адамчыка, дык яе якраз не задавальняла літаратурная мова. Шмат якія словы яна брала са свайго, дзукійскага дыялекту, у якім многа лексічных адзінак, блізкіх да лексем беларускай мовы. Дарэчы, матэрыялы канферэнцыі вырашана выдаць асобнаю кнігай. Гэта, як я думаю, будзе цікавая кніга па тэорыі, гісторыі і практыцы мастацкага перакладу ў Літве.
— Для будучых перакладчыкаў?
— Што ж, праблема кадраў заўсёды актуальная. Калі дбаеш пра будучыню культуры, літаратуры, мусіш дбаць і пра кадры.
— У першым нумары газеты «Літаратура і мянас» за гэты год быў надрукаваны артыкул Эзаса Някрошуса пра стан і перспектывы мастацкага перакладу. У артыкуле ёсць такая лічба: на літоўскую зараз перакладаюць з 34-х моў народаў свету. Цікава ведаць: з арыгіналаў ці з падрадноўнікаў таксама?
— Толькі з арыгіналаў. Вядома, былі і здараюцца цяпер пераклады з мовы-пасрэдняк. Скажам, з рускай перакладаліся тры кнігі Івана Шамякіна. Гэта нельга лічыць нармальнай з'явай, і таму ў нас цяпер строга ўстаноўка: усе кнігі, асабліва прозу, перакладаць толькі з арыгіналаў. Значыць, трэба клапаціцца пра кадры. Павінен адзначыць, што многія нашыя перакладчыкі ў пэўным сэнсе самавукі. Вальдэс Пятраўскас, напрыклад, вывучаў

НАША ШКОЛА

З літоўскім паэтам і перакладчыкам Эўгеніюсам МАТУЗЬЯВІЧУСАМ гутарыць Анатоль СІДАРЭВІЧ

зборніка і аўтарам шматлікіх перакладаў. Перакладае паэт таксама з рускай (А. Пушкін, М. Лермантаў, М. Горкі, А. Талстой і інш.), з украінскай (Т. Шаўчэнка, М. Рільскі) і з латышскай (Я. Райніс). Ён з'яўляецца старшынёй камісіі па мастацкім перакладзе Саюза пісьменнікаў Літвы.

Наша гутарка адбылася пасля таго, як у Вільнюсе прайшла канферэнцыя перакладчыкаў на літоўскую мову.

— Праз кожныя чатыры-пяць гадоў мы праводзім міжнародныя канферэнцыі перакладчыкаў з літоўскай мовы, — кажа Э. Матузьявічус. — Гэта ўжо стала традыцыяй. І кожны раз канферэнцыі набываюць усё больш прадстаўнічы характар. Гэта значыць, што пашыраецца геаграфія перакладаў з літоўскай. На канферэнцыях абмяркоўваюцца тэарэтычныя пытанні перакладу з нашай мовы, тры праблемы, якія маюць агульнае значэнне для ўсіх сяброў нашай літаратуры. Перакладчыкі знаёмяцца з гісторыяй, культурнымі традыцыямі, літаратурным жыццём Літвы, яе эканомікай. Гэты момант, можа, самы важны. Госці сустракаюцца са школьнікамі, студэнтамі, бываюць на канцэртах і спектаклях майстроў мастацтваў і ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Пасля такіх сустрэч людзі хочуць ізноў прыехаць у Літву. І калі яны прыязджаюць другі раз, дык маюць канкрэтныя планы, ведаюць, якія творы будучы перакладаць. У час канферэнцыі яны гутарыць з аўтарамі кніг, кансультуюцца з нашымі літаратурназнаўцамі, са сваімі калегамі з іншых саюзных рэспублік, з іншых краін. Больш цесныя становяцца асабістыя і дзелавыя кантакты, а гэта азначае, што перакладаў будзе больш, што яны будуць якасныя. Кажучы пра дзелавыя кантакты, я павінен удакладніць, што на канферэнцыях, акрамя перакладчыкаў, прысутнічаюць і выдаўцы. Так, на трэцюю канферэнцыю, якая адбылася ў 1984 годзе, прыехалі прадстаўнікі выдавецтваў з Балгарыі, Венгрыі, ГДР, Польшчы, Румыніі, Чэхаславакіі і Злучаных Штатаў Амерыкі. Хачу удакладніць і яшчэ адзін момант. Літоўскае аддзяленне Усесаюзнага агенцтва па ахове аўтарскіх правоў вельмі спраўна інфармуе замежныя выдавецкія

Мы адразу ж паставілі сабе за мэту перакладаць усё самае лепшае, што ёсць на свеце: творы класічнай рускай літаратуры, класіку народаў СССР, савецкую класіку, класіку і выдатныя сучасныя творы краін сацыялізму, класіку і найлепшыя сучасныя творы краін Заходняй Еўропы, іншых кантынентаў. Выявілася, што тэмпы развіцця перакладчыцкай справы ў Літве нарасталі з кожным дзесяцігоддзем. Добры разгон быў узяты адразу па вайне. Шмат у гэтым напрамку папрацаваў тагачасны галоўны рэдактар дзяржаўнага выдавецтва Валіс Драздоўскас. Хачу адзначыць, што ў нашых планах ужо тады фігуравалі і анталогія беларускай паэзіі, і асобныя кнігі Янкі Купалы ды Якуба Коласа. Трэба адзначыць таксама, што заходнеўрапейскую літаратуру мы перакладалі толькі з арыгіналаў. І тут нам дапамагала старая інтэлігенцыя. Так, напрыклад, Алексіс Хурцінас у пасляваенныя гады пераклаў асноўныя драматургічныя творы Шэкспіра, «Боскую камедыю», «Фаўста», творы Байрана. Сённяшні літоўскі чытач добра ведае літаратуру еўрапейскіх сацыялістычных краін, англійскую, нямецкую, французскую, іспанскую, італьянскую літаратуры, амерыканскую. Менш мы знаёмыя з прыгожым пісьменствам краін Скандынавіі, кепска ведаем усходнія літаратуры. За апошнія 10—15 гадоў вырасла цікавасць да лацінаамерыканскай прозы.

— Больш за дзвеце перакладчыкаў... Сабраць іх, арганізаваць работу двухдзённай канферэнцыі было, мусіць, не пад сілу аднаму Саюзу пісьменнікаў?

— Сабралася на канферэнцыі каля 250 перакладчыкаў. Калі б не Дзяржаўны камітэт па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю нашай рэспублікі, канферэнцыі не было б. Дзяржкамітэт нёс на сабе асноўную ношу. Тут, напэўна, трэба адзначыць, што ўзначальвае гэтае ведамства Эзас Някрошус, сам паэт і перакладчык. Доклады і дыскусію рыхтавала камісія па мастацкім перакладзе Саюза пісьменнікаў. Істотную падтрымку мы атрымалі ад ЦК Камуністычнай партыі Літвы. Сакратар ЦК Лёнгінас Шапяціс (ён у нас адначасова і старшыня Вярхоўнага Савета рэспублікі) зрабіў усё залежнае ад яго, каб канферэнцыя прайшла на высокім рабочым узроўні і ста-

— Я ведаю, якую вялікую арганізацыйную работу веў у культурным і літаратурным жыцці Антанас Венцлава. Гэта была светлая асоба, надзеленая высокай культурай і канструктыўнасцю мыслення. Ён ведаў сусветную літаратуру і ўмеў глядзець на рэчы шырока, не па-сектанцку, не па-хутранску. Яго звязвала асабістае сяброўства з Арнольдам Цвейгам, Леанам Крччоўскім, Юльянам Тувімам, Пабла Пікаса... Вялікая яго роля ў арганізацыі перакладчыцкай справы. Сам Венцлава пераклаў «Яўгенія Анегіна», перакладаў з нямецкай і французскай. Калі паўстала пытанне, чыё імя будзе насіць новая прэмія, ваганняў не было. Да таго ж мы якраз рыхтаваліся да 80-годдзя з дня нараджэння Антанаса Венцлавы. Прэмія будзе прысуджана штогод перад днём нараджэння пісьменніка, уручаць яе будуць на вечары інтэрнацыянальнай літаратуры, які можна яшчэ назваць і вечарам перакладчыка і перакладу.

— Першым лаўрэатам гэтае прэміі стаў Дамінікас Урбас...

— Ён, можна сказаць, патрыярх перакладчыцкай справы. Дамінікас Урбас перакладае непасрэдна з рускай, латышскай, польскай, нямецкай, французскай і з ідыша. Дзякуючы яму літоўцы прачыталі на роднай мове творы Бальзака, Талстога, Дастаеўскага, Чэхава, Купрына, Крашэўскага, Рэйманта, Рабле, Метэрлінка, Фалады, Фюмана, Гесэ, Шопла-Алейхема, іншых пісьменнікаў. У ягоным перакладзе юныя літоўцы чыталі і чытаюць казкі братаў Грым, Андэрсена і латышскія народныя казкі.

Апрача Дамінікаса Урбаса, былі адзначаны і іншыя таварышы. Уладасу Шымкусу прысвоена званне заслужанага дзеяча культуры. Рамутэ Рамунене — заслужанага дзеяча асветы-культуры, а пяць чалавек былі ўзнагароджаны Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета рэспублікі. Усе дыпламы і граматы Лёнгінас Шапяціс уручыў на гэтай канферэнцыі.

Канферэнцыя запомнілася і вечарам інтэрнацыянальнай паэзіі. Перакладчыкі чыталі вершы паэтаў розных краін і народаў. Ваш Аляксей Разанаў чытаў вершы літоўскіх паэтаў на-беларуску. Гэта я кажу для таго, каб падкрэсліць, што на канферэнцыю былі запрошаны

(Заканчэнне на стар. 6—7).

Аляксею ЗАРЫЦКАМУ — 75

іх матыў нявернасці і здрады як бы неперадуманы і нейкі легкаважкі: «Каханне, дзякуй — ты было, каханне, дзякуй — мы кахалі», «Каханне прыйдзе зноў калісьці. Прэч, сум былы, бывай, былая роспач!»

І усё ж такі больш верыш герані С. Басуматравай, пранікаешся спагадай да яе тады, калі яна па-чалавечы глыбока перажывае, чым паспешлівай лозунгавай бадзёрасці: быццам не было ніякага болю, быццам нішто не ўскалыхнула душу. Спашлюся на парадку рускай паэтэсы Марыі Пятровых:

Одно мне хочется сказать
поэтам:
Умейте домолчаться до стихов.
Шкада, што не заўсёды хапае ў нас цяперня, а, можа, нават і ўмення пісаць тады, калі не можае не пісаць, і спыніцца там, дзе творчая стома пераходзіць у радковую вяласць.

Як удачу, С. Басуматравай трэба адзначыць і вершы-іншасказанні, у якіх паэтэса звяртаецца да з'яў прыроды. Такая манера пісьма адцяняе верную адзіноту герані, якой не хапае спагаднага разумення і пяшчоты. Выразна гэты настрой даносяць вершы «Ад дрэва, дзе птушка ценькае», «Цёплы вецер разносіць стому», «Бярэзіна ты мая белая», «Учора рэчка пела і смяялася», «Промні з промнямі страчаюцца», «Шумі, вятрысты клён», «Зялёныя слёзкі». Нават празрысты зваротак да зімовага лесу ўспрымаецца, як адухоўленае, якое ачышчае і ўзвышае. **Цяпер бывай! і праз гады Не патрываю.** **Цябе губляю назаўжды, Сябе знаходжу.**

Адзін са старэйшых нашых паэтаў усклікнуў пра вершы паэтэс, відаць, пра іх інтымную лірыку: «О, колькі бляску ў іх паэзіі і колькі...» Тут я абарву яго іранічнае прызнанне, бо не кожнаму іх «мілая пустата» даносіць «жыццё, і слёзы, і любоў». Што датычыць лірыкі паэтэсы, пра кнігу якой тут гаворыцца, то большасць яе падыходзіць пад першую частку высновы паважанага майстра.

С. Басуматрава адчувае наш імклівы час. Яе не пакідае турбота, што гады спяшаюцца, што «трэць ужо веку пражыта, а зроблена мала». Такое вымярэнне часу творчымі набыткамі дае надзею сцвярджаць, што наперадзе паэтэсу чакаюць новыя знаходкі і ўдачы, бо яна не любіць «радкую грывучых, ды пустых і пазбаўленых жыцця». Добры ў яе погляд у заўтрашні дзень: «Сумленна жыць пад родным мірным небам, любіць усё жывое на зямлі».

Юрась СВІРКА.

22 сакавіка спаўняецца 75 год вядомаму пісьменніку Аляксею Зарыцкаму. У віншавальным адрасе Саюза пісьменнікаў БССР гаворыцца:

«Дарагі Аляксей Аляксандравіч!

Горача вітаем Вас, вядомага паэта і перакладчыка, у дзень Вашага 75-годдзя!

За Вашымі плячыма вялікі жыццёвы, працоўны і творчы шлях. Скончыўшы сярэднюю школу ў Бабруйску, Вы некаторы час працавалі электрамонтэрам на Бабруйскім дрэваапрацоўчым камбінаце, потым паступілі ў Маскоўскі інстытут замежных моў, які скончылі ў 1936 годзе.

Восем гадоў свайго жыцця Вы аддалі Савецкай Арміі. У першыя два гады ваіны ў якасці памочніка начальніка разведдзела штаба аднаго з паветрана-дэсантных карпусоў удзельнічалі ў баях пад Арлом і Масквой. Пазней былі інструктарам армейскага палітдзела і прымалі ўдзел у баявых аперацыях на Волжаўскім і Ленінградскім франтах.

З першым вершам у друку выступілі Вы ў 1927 годзе. У 1932 — выдалі першы зборнік вершаў «Эпічныя фрагменты». У пасляваенны час адна за адной выходзілі кнігі Вашых вершаў і паэм «Дняпроўскае рэха», «Арліная крыніца», «Наш сэрца», «Світанскія сады», «Вершы і паэмы», «Залатое дню», «Праз бурныя парогі», «Пасылка ў рай», «Размова з сэрцам», «Вяртанне на зямлю», «Мая асяніна», «У дарогу», «Талоны на блісмерце», «Пераклічка гадоў», «Калія вячэрняга настра». У 1969 і 1981 гадах былі выдадзены двухтомнікі Вашых выбранных твораў.

Выступалі Вы і ў жанры прозы. У 1965 годзе выйшла кніга аповяданняў на рускай мове «Вересковий мёд».

Плэнна Вы працавалі і ў галіне мастацкага перакладу, знаёмчы чытачоў з вершамі і паэмамі рускіх, украінскіх, літоўскіх, казахскіх, армянскіх, лужыцкасербскіх, французскіх, аўстрыйскіх, венгерскіх, чэшскіх паэтаў. Асобнымі выданнямі выйшлі зборнікі А. Туманяна «Казкі і легенды», паэма К. Данелайціса «Чатыры пары года», балада А. Міцкевіча «Свіцязьніка», кніга выбранных перакладаў «У свет па песні».

Вашы вершы і паэмы неаднаразова перакладліся на рускую і іншыя мовы народаў СССР. У выдавецтвах «Советский писатель» і «Художественная лите-

ратура» былі выдадзены кнігі Вашых вершаў і паэм «Сады над Березой-рекой», «Поэмы», «Орлиный родник», «Почему шумит тишина», «У вечернего костра».

У 1985 годзе чытачы з цікавасцю сустрэлі кнігу Вашых успамінаў, літаратурна-крытычных артыкулаў і нарысаў «За словам-падарункам».

Сёлета выходзіць новая кніга Вашых вершаў і паэм «Тры-вожняя гося», якая сведчыць, што Вы па-ранейшаму знаходзіцеся ў добрай творчай форме.

Партыя і Урад высока ацанілі Вашы заслугі, узнагародзілі Вас двума ордэнамі Айчыннай ваіны II ступені, а таксама медалямі.

Ад усяго сэрца віншуючы Вас са слаўным юбілеем, жадаем Вам, дарагі Аляксей Аляксандравіч, моцнага здароўя, асабістага шчасця і новых вялікіх поспехаў на карысць нашай шматнацыянальнай літаратуры».

Калектыў штотыднёвіка далучаецца да гэтых цёплых пажаданняў.

АДДАНАЕ СЭРЦА ПАЭТА

Упершыню ўбачыла я Аляксея Зарыцкага ў разбураным, пасляваенным Мінску. Ён толькі што вярнуўся з Арміі. За плячыма — цяжкія дарогі, баі пад Арлом і Масквой, на Волжаўскім і Ленінградскім франтах.

Цёмнавалосы, кучуравы. Шэра-блакітныя вочы — смелыя, шчырыя, усмешлівыя. І вельмі выразныя рысы твару, азораныя ўнутраным гарэнем.

Пазней давялося мне чуць, што, калі скульптар Заір Азгур ствараў свайго Баграціёна, яму дапамог Аляксей Зарыцкі. У абліччы паэта мастак убачыў блізкасць да некаторых рысаў выдатнага палкаводца...

Аляксей Зарыцкі пачынаў сваё рабочае жыццё на Бабруйскім дрэваапрацоўчым камбінаце, разам з будучымі паэтамі В. Віткам і С. Грахоўскім, з Я. Казекам, які яшчэ не здагадаваўся аб сваіх літаратурна-здольнасцях. Пазней там жа працаваў М. Аўрамчык. Можа, клімат на Бабруйскім дрэваапрацоўчым быў паэтычны? Так ці іначай — спрыяў гэтаму цёплай клімату тагачасны рэдактар бабруйскай газеты «Камуніст» Міхась Ціханавіч Лынькоў.

«З далечы гадоў... Чытаю першы раздзел новай кнігі А. Зарыцкага «За словам-падарункам». Гэта — не ўспаміны, а лініі жыцця — яркія і глыбокія. Пра тое, як малады беларускі паэт, выпускнік Маскоўскага

інстытута замежных моў, «выкладаў» нямецкую мову Аляксандру Твардоўскаму. Гэта адбывалася па просьбе Твардоўскага, які хацеў чытаць нямецкую паэзію ў арыгінале. Зарыцкі прыводзіць на сваіх старонках розныя жывыя выказванні паэта, які ўжо быў тады аўтарам выдатнай «Краіны Муравіі». У час урокаў больш спрачаліся, чым займаліся нямецкай мовай. Аднаго разу «вучань» сказаў: «Гляджу я на цябе, Аляксей, і здаецца мне, што выкладаць нямецкую мову, ну і французскую таксама, не мужыцкая справа... А калі б я быў беларускім паэтам, — дадаў ён, — то жыў бы і працаваў у беларускай вёсцы, дзе захаваліся ў найбольшай чысціні народная беларуская мова і беларускі побыт, ды і збіраў бы там па каліву матэрыял для новых вершаў».

У словах Твардоўскага — свая праўда. А праўда яшчэ і ў тым, што Аляксей Зарыцкі ніколі ў сваёй творчасці не адыходзіў ад вытокаў жывога жыцця. Нездарма ў прадмове да выбранных твораў Зарыцкага яго цэзка і друг Аляксей Пысін сказаў пра асаблівасці паэзіі, дзе «адчуваецца пульс жыцця, дыханне Радзімы, філасофскі роздум над складанымі з'явамі і праблемамі сучаснасці. І гэта сапраўдная паэзія».

Вострая памяць паэта-франтавіка жыве ў паэмах «Пяцёрка», «Таварыш Саша», «На во-

лю» і ў кароткіх, пранікнёных вершах.

Помню, як у 1945 годзе ўразіла мяне «Арліная крыніца».

...Не шукайце магілы арлінай: Кажуць там, дзе Гастэлава сэрца Перастала, успыхнуўшы, біцца.

На тым месцы сягоння ліецца з глыбін нечалапанай крыніца. Вербы ўзялі над ёй свае шаты, і ваду з яе п'юць арляняты.

Не магу аддзяліць Зарыцкага — майстра эпічных палатнаў — ад Зарыцкага — аўтара акрыленых рамантыкай вершаў «Калія вячэрняга кастра», «Каханне і арыфметыка», «Сонца скрозь лісце», «Дзень, што без дружбы й любові пражыты», «Бабіна лета», «Яшчэ наперадзе...»

У арганічным спалучэнні эпаі і лірыкі — працяг і развіццё лепшых напрамкаў сучаснай беларускай паэзіі.

Чалавечы характар А. Зарыцкага ярка выяўлены ў яго творчасці. Як у жыцці, так і ў паэзіі ён бескампрамісны і памаладому задзірлівы, удумлівы і спагадлівы, азартны і трошкі іранічны.

Аляксей Аляксандравіч вельмі цікавы суб'ектнік. Яго веданне гісторыі беларускай і сусветнай культуры — не толькі вынік пражытых гадоў, але аднака дапытлівага розуму і разнастайных пошукаў. Адсюль — цярыстасць і захпляючая работа перакладчыка-паэта. Імя А. Зарыцкага, аднаго з майстроў мастацкага перакладу, не патрабуе лішняй аздобы. Ён пра-

цуе натхнёна, напружана, самакрытычна. Пераклаў у свой час паэму «Поры года» літоўскага класіка К. Данелайціса і праз дваццаць гадоў, незадаволены сабой, узяўся за новы пераклад паэмы. Знаўца літоўскай літаратуры паэт Л. Озераў высока ацаніў гэту падзвіжніцкую працу: «Лепшыя з беларускіх паэтаў хадзілі па зямлі, як Данелайціс, — басанож. Мо-ва і павіна была перадаць гэтую непасрэднасць дотыку чалавека да зямлі... Як арыгінальны паэт А. Зарыцкі за дваццаць з лішкам гадоў прайшоў вялікі шлях развіцця і як перакладчык дасягнуў у сваіх рашэннях спеласці і майстэрства».

Зарыцкі строга-прынцыпова ставіцца і да сябе, і да работы сваіх калег. Гэта добра адчуў Васіль Сёмуха ў час рэдагавання Зарыцкім перакладу «Фаўста» Гётэ. Затое як радаваўся прыдзірлівы рэдактар, калі «Фаўст» выйшаў у свет у выдатным перакладзе!

Вялікую асалоду адчуваеш, калі чытаеш пераклады А. Зарыцкага з Рыльке, Гётэ, Гейне, Брэхта, Міцкевіча, Бжэхва, Верлена.

Час ідзе, але творчае гарэне выклікае да жыцця новыя задумы і пошукі. Нездарма паэт піша: «Руку дай нам, моладзь, не для развітання».

І можна толькі горача вітаць няўрымслівых, маладога душою паэта, які так востра адчувае сучаснасць:

...хаця б на сотню год якіх Уперад мне праз далячынны пра-равацца,

Каб час за мной ніяк не мог угнацца,

І да нашчадкаў завітаць сваіх Хай на хвілінку.

Хай на міг.

Эдзі АГНЯЦВЕТ.

АБ МУЖНАСЦІ І СТОЙКАСЦІ

Вядомы лінгвафіл паэт-франтавік Браніслаў Кежун быў даўнім сябрам беларускага народа, нямаля зрабіў для развіцця творчых кантактаў і ўзаемасувязей, шмат працаваў у галіне перакладу. Дзякуючы яго нястомнасці ў Ленінградзе неаднаразова выходзілі кнігі пісьменнікаў рэспублікі, а таксама калектыўныя зборнікі.

Незадоўга да смерці Браніслаў Адольфавіч пачаў працу над зборнікам вершаў, прысвечаным памяці воінаў Вялікай Айчыннай ваіны «Партизанская слава» — своеасаблівай паэтычнай анталогіі рускай, украінскай, беларускай, татарскай і іншых літаратур. На жаль, гэтую работу яму завяршыць не ўдалося. Працу над зборнікам прадоўжыла жонка паэта, ветэран ваіны Яўгенія Дзмітрыеўна Кежун. Кніга «Партизанская слава» толькі што выйшла ў выдавецтве «Ленвяд».

Адкрываецца зборнік уступным словам «Да чытача», напісаным генерал-маёрам, двойчы Героем Савецкага Саюза А. Фёдаравым і прадмовай Б. Кежуна «У адзіным страі», з

якой відаць, наколькі дзейным памочнікам барацьбітоў з фашызмам у грозныя гады была паэзія, як слова дапамагала змагацца з ворагам. Б. Кежун падкрэслівае, што тэма партызанскай барацьбы знайшла ў савецкай паэзіі належнае месца і ў пасляваенны час.

Зборнік складаецца з двух раздзелаў «Вершы паэтаў-партызан» і «Вершы і песні аб партызанах». З 97 твораў, прадстаўленых у кнізе, 46 напісаны беларускімі аўтарамі.

У першым раздзеле поруч з іншымі творамі змешчаны вершы А. Астрэйкі, З. Астапенкі, А. Бялевіча, М. Васілька, А. Дубровіча, М. Засіма, А. Іверса, А. Куляшова, М. Машары, А. Моркаўкі, Р. Няхая, П. Пестрака, М. Смагаровіча, В. Таўлая... Прадстаўнічы раздзел «Вершы і песні аб партызанах». Па-руску гучаць творы Р. Баравіковай, Р. Барадуліна, П. Броўкі, А. Вярцінскага, М. Гамолкі, Н. Гілевіча, П. Глеба, С. Грахоўскага, А. Грачанікава, С. Законнікава, А. Зарыцкага, К. Кірэенкі, Я. Коласа,

У. Карызыны, Я. Купалы, М. Лужаніна, В. Лукшы, У. Паўлава, П. Пацанкі, Ю. Свіркі, Я. Сіпакоўца, К. Цвіркі, М. Танка, В. Шымука, С. Шумкевіча і іншых.

Нельга не пагадзіцца з Б. Кежунам, які ў прадмове піша: «І па сваёй тэматычнай сутнасці, і па складу аўтараў і перакладчыкаў гэтая кніга, не прэтэндуючы на ўсёахопную паўнату, з'яўляецца першай анталогіяй савецкай партызанскай паэзіі 1941—1945 гадоў і лепшых твораў аб партызанах, створаных паэтамі ў пасляваенны час, — твораў аб мужнасці і стойкасці верных сыноў народа, іх адданасці Савецкай Радзіме і вялікай справе камунізму».

Сярод перакладчыкаў А. Твардоўскі, М. Рыленкаў, А. Пракоф'еў, С. Гарадзецкі, С. Батвіннік, В. Тарас, І. Бурсаў і іншыя. Многія творы беларускіх паэтаў хараша гучаць па-руску дзякуючы перакладчыцкаму майстэрству самога Б. Кежуна.

А. БЕРАЗОУСКІ.

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

Ісціна

Пакідаючы ўлоння змрок,
Род людскі папаўнялі калісьці.
Ледзьве не з малаком мацярок
Мы засвойвалі першую з ісцін:
Дом для таго, каб у ім жылі,
Поле — каб ураблялі,
Дзеці — каб будучыню ў Зямлі
Нелюдзі не адабралі.

Мой парастак, табе на канаваны
Бясконцы сон бясконцаю зімой.
Балесны мой, некалыханы мой...
Вярэдзіць думка, што —
некалыханы.

Яшчэ таму пакутліва не спіцца,
Што пагражае парасткам усім
Смяротны смерч дыханнем ледзяным
Ды шчоўкаюць жалезныя нажніцы
Садоўніка, які з пачатку дзён
Садзіць не браўся —
вынішчае ён...

Жыццё маё,
ты кропля ў моры жыццяў.
Няма ці ёсць —
нідзе ніякіх змен.
Не зварухнецца прывідны бязмен,
Што важыць існаванне.
Дык скажыце:
Ці трэба кропля?
Цэлы свет навошта
Адлюстраваны, нібы ў зэрэнцы, ў ёй?
Чаму за вопыт чалавечы мой
Плачу падчас я завялікім коштам?
Па чым душа Баліць
у зорнай высі?
За што няславяць
хіжыя раты?
Для мэт якіх
адпушчаны гады?
...Пытанні нада мной, як правяды
Высаквольнай лініі,
павіслі.

Цвыркуна аглушальная ода
У гонар лета і ў гонар цяпла
Да паўночы заснуць не дала.
(Што ні ода, то, ведама, шкода.)

І чаго так прылюдна хваліцца,
Стракатаць, што пашэнціла жыцьці?
Гэта лета як стой праліціцца —
Толькі пыл па дарозе курыцца.

Перамогуць, пабольшаюць ночы,
Разгуляецца зух-лістабой.
Ён з радні цвыркуновай усёй
І з усіх, хто спяваў, парагоча.

Стане вечар панурым і звыклым...
Чым варочацца, марна злаваць,
Можа б, варта было пераняць
Хоць бы нотку шчаслівага зыку...

Я молада, ўсю ночаньку не спала,
Міленькага з дарожанькі чакала.
Мой міленькі прыехаў так позна,
Параскідаў падушачкі розна.
(З народнай песні.)

Не ідзе міленькі мой,
Не ідзе.
Што рабіць мне ў гэтакіх
Злыбядзе?
Скіну з плеч чакання
Груз цяжкі,
А яшчэ — пярсцёнак
З правае рукі.
На бяседа да суседа
Я пайдзі адна,
Вып'ю для прыліку
П'янага віна.
Выйду ў круг —
П'ю, весялюся,
Абгавору бабскага
Не баюся.
Тупну я, прытупну
Раз, другі...
Хай мяне чакае
Дарагі!

Год лісічак

Незаўважна мінуў, прайшоў
Год паганак і гарчакіў.

Ні прыгод табе, ні згрызот.
Год лісічак — нармальны год.

Хоць не зрэзаў добрыка нож,
А іду не з пустымі ўсё ж,

Мае кошык усё ж вагу...
Суцяшаюся як магу.

Расчарованасць крывіць рот:
Год лісічак.

Няўдалы год!

Хвіліны, што пясак, — няма збавення!
Цурком бягуць са шчыльна сцятай жмені.

Як ветрана — пясчаны рой навокал.
Здрааецца, не бачу за паўкрока.
Дзе сцежка, дзе бальшак?

Смяецца там анёлак ці пачвара?
Калі ж зацішак —

злагада і страх:
Хвіліны, быццам золата, ў руках...

Быль пра ўчарашні дзень

Гадзіннік паказваў без чвэрці пяць.
Чалавеку б даўно ўжо спаць,
А вочы — хоць зашывай.

Ды вось
У шыбу пастукаў хтось.

Чалавек здрыгануўся, падумаў:
хто там?

Ён забыў, што жыве на чацвёртым,
Што здолны ў акно зазіраць па начах
Толькі бяссонніцай змучаны птах.

Стук паўтарыўся, упарты і ціхі.
Не, то не дзюбка старой галубіхі.
Вызірнуў — цьмяна калышацца цень.

— Хто ты?
— Я твой учарашні дзень.
— Дзень? (Не адразу дайшло.) Учарашні?
Чуе: па целе пабеглі мурашкі.
Дзень быў як дзень.
Прывалоўся чаго?
Спаць замінае, пярун на яго.

У голасе ценю пакуль што лагода:
— Я табе, браце, не перашкода...
(Госцік не прасты.

Яшчэ не хапала,
Каб бесцялеснае думкі чытала!)

— Спаць не дае табе штосьці другое.
Высветлім — што.

Цень ужо у пакоі.
Цень цыгарэту ў руках размінае,
Кажа спакойненька:
— Паўспамінаем?

Вецер сухою лістотай шапоча.
У чалавека вялікія зочы:
Што ж гэта ўчора было —
вось пытанне!
Шэрым завешана дня існаванне.

— Дні — яны, ведаеш, быццам блізняты...
Так, пазаўчора давалі зарплату,
Дык галава на рабоце балела.
Покуль адчыняць...
Такое вось дзела.

Вечарам гурт у двары сабіраўся...
— Думаў аб чым?

За каго хваліваўся?
Цень відавочна нервецаца, курыць,
Бровы свае нездаволена хмурыць.
— Марыў пра што?

І каго ты аддзячыў?
З чым ваяваў ты
і што перайначыў?

Дзіўна пытаецца. Што адказаць?
— Маці старой абяцаў напісаць,
Жонку праведаць (з малым у бальніцы),
Спортма заняцца хацеў
і вучыцца...

Повен быў сілы, памкненняў,
надзей —

Дзе яны?
Сам ты, пытаюся, дзе?
Хто спатыкнецца з душою тваёй —
Пусткай адтуль патыхне нежылой.

— Хопіць! — зароў чалавек. — Замаўчы!
Іных ідзі настаўляй і вучы!
Торкае пальцам у шыбіну: — Вон!

Ценю не стала. Хутчэй бы сон:

Ціха, гадзіннік спяшае адно.
Раптам — настойлівы стук у акно.
Хтосьці нябачны, нябачнасцю страшны,
Кажа:
— Я месяц твой учарашні.

У чалавека халодны пот:
Што, як за імі — учарашні год?..

З РАБОЧАГА СТАЛА ПІСЬМЕННІКА

— Ну, то мы паедзем за свет-
мора жар-птушку шукаць...
— ні то пажартаваў, ні то
пакіў дзядзька Стась, са-
дзячыся побач з Янкам на
калёсах.

— Вясельны едзе, шчаслівыя вяр-
тайцеся. — ціха прамовіла маці, усхліп-
нула.

Кастуся, як бачыў Янка краем вока,
таксама расчулілася, хутка-хуценька
зальпала вейкам і зморшчылася ад
жалю; стрыманы бацька не абзыўнуўся
і нібы не выіўляў ніякіх эмоцый (ён,
канечне ж, загадзя перагаварыў пра
ўсё сам-насам з братам, дзядзькам
Стасем), толькі зноў, хоць і не было
вялікай патрэбы, абаткнуў каля драбін
сена, а таксама накрываю паверсе дзя-
ружку.

— Ну, едзе. Не паранее, — нарэш-
це і ён устаў і сваё слова. Але па тым,
як раптоўна перабіўся яго голас, мож-
на было здагадацца, што і стары хва-
люецца.

Генрых ДАЛІДОВІЧ

Заканчваю раман «Пабуджаныя», прысвечаны 70-годдзю Вялікага Кастрычніка.
Мушу зрабіць некаторае тлумачэнне. Новы мой твор пра 1917 год. Старэйшыя
нашы людзі добра яшчэ памятаюць, а ленинскія працы, тагачасныя газеты, па-
зейшыя дакументальныя кнігі, архівы ўсебакова засведчаюць, што быў за той
час.

Ішоў трэці год першай сусветнай вайны. Гінула безліч вайскоўцаў, цывільнага
людзі; мільёны яшчэ пакутавалі ў анопах; гарады і вёскі занепадалі, галелі.
Спеў гнеў супраць цара, урада і вайны. 1916 год, да слова, даў больш паўтара
мільёна дэзерціраў з рускай арміі. 1917 рыхтаваў увогуле ўсенародны выбух.

У жахлівым становішчы апынулася Беларусь. У жніўні 1915 найзверснейшая Гер-
манія захапіла яе 1/4 частку. Акупанты разбуравалі заводы і фабрыкі, моладзь і
абсталляванне вывозілі ў Германію, цывільны люд абкладвалі падаткамі і штра-
фамі. На неакупіраваных паветах Беларусі размясціліся Стаўна і рускія арміі За-
ходняга фронту (ўсяго каля 2 мільёнаў чалавек), у тыл Расіі было вывезена 432
прамысловыя прадпрыемствы, многія ўстановы, мільёны людзей. На пачатак 1917
аб'ём прамысловай вытворчасці на патрэбы насельніцтва складала 15—16 працэн-
таў даваеннага. З 1913 па 1917 у 23 неакупіраваных паветах сяляні на 30 працэн-
таў менш, за 1915—1917 у 12 паветах Мінскай і Віцебскай губ. паменшала на
28 працэнтаў пагалоўе буйной рагатай жывёлы, авечак — на 12,5. Пасля мабілі-
зацыі мужчын у армію мала засталася работнікаў. Сілу вёсак падрывалі прыму-
совыя абарончыя работы, а таксама рэвізіцыя жывёлы, фуражы, харчу на па-
трэбы арміі. З 1913 па 1917 цені на харчовыя прадукты ўзраслі ў 5—8 разоў,
плата ж рабочых паменшылася ў 2—3 разы. Была вялікая смяротнасць, асабліва
сярод дзяцей. У дадатак да ўсяго царскі ўрад гвалтоўна забараніў ужываць белару-
скую мову.

У «Пабуджаных» шмат пра тагачасныя Мінск, Заходні фронт, з-за стратэгічна-
га значэння якіх увагу сюды тады звяртаў увесь свет. Няма старонак пры-
свечана кіпучай дзейнасці бальшавікоў (Фрунзе і іншых), якія вялі агітацыю на
свечана, зрабілі нямаля, каб рускія арміі ні ў лютым, ні ў кастрычніку не рушылі
на Петраград, не задушылі рэвалюцыю, а таксама, само па сабе зразумела,
шмат увагі ўдзелу і жыццю нашых вёсак, у прыватнасці прыналічакіх.
Падаю ўпазе чытачоў абразок з сялянскага быцця, з лёсу аднаго з галоўных
героў «Пабуджаных».

Аўтар.

Дзядзька тузнуў лейцамі худавата-
га пасля зімы каня, і той крануўся.
Спачатку, да сценкі, ішоў паволі, нібы
нехаця, а далей, па сценцы, патрусіў
падбегам.

Дарога была няроўная, з выбоінамі
— калёсы трэсла, падкідала. Ад траса-
ніны пакоўвала Янку ў плячо, што
яшчэ добра не зажыло. Каб атушыць
боль, Янка прылёт на здаровы бок спі-
ноў да фурмана і адрачона пазіраў: то
на пацягнутую зелянотай узбочыну, на
падсохлае сям-там з горкамі жоўтага
пяску, з пабуялым пустазеллем (над-
та на межах) поле, што пачынала ўжо
сумаваць па плузе, то на асмужанае
перадвечаровае неба і паніжэлае сон-
ца, на блізкі, яшчэ ў павуцінні і пле-
сені, не абмыты вясновымі дажджамі,
лес, то раптоўна яго позірк з сумам
запыняўся на дузе — там, уваткнутая
ў колца, трэслася папяровая ружовая
кветка з таксама папяровым зялёным
лісцем. Вось яна, гэтая адмысловая
кветка, і навывала тужлівасць. Здаец-
ца, ён зноў пакідаў родны кут і ехаў
немаведама куды і чаго — у чужы
свет.

— Но! Но! — дзядзька Стась пакуль
што не чапаў яго, гаманіў на каня: —
Не ляніся — падбяжы, разамні пасля
зімы ногі, прывучвай дых свой да бе-
гу. Скора трэба будзе аж да позняй
восені і бегаць, і цягаць цяжар...
Янка слухаў і не слухаў дзядзьку —

жылі, мелі дзяцей, рабілі ўжо самі ўсё
па-свойму, паміралі. Так жаніліся і
яго дзед, і бацька. Такая доля назна-
чана і яму. Дык трэба скарыцца, за-
глушыць свой малады сардэчны боль і
навучыцца думаць па-іншаму, па-ста-
ламу. Бо калі падумаць спакойна, раз-
важна, дык інакшага, лепшага, выйс-
ця цяпер няма. Тая, каго кахаў і ка-
хае, замужам, цяжарная і яшчэ, можа,
будзе хадзіць не адным дзіцем, іншая
якая дзятучына з вёскі не да спадобы.
Але ж не быць яму бабылім. Рана ці
позна трэба заводзіць сям'ю. Вайна
вайною, неразбярыха неразбярыхаю, а
жыць трэба. А калі ўжо браць нялю-
бую, дык не толькі багатую, але і
больш-менш паглядную ды з чужой
вёскі. Калі абое стануць на зямлі, за-
гаспадарыць, калі пойдучь дзеці, дык,
можа, усё ўляжацца, абвыкнецца, і ён
будзе жыць так, як жылі людзі і да
яго...

У старым, прудскім ужо, лесе
дзядзька Стась парушыў яго задумлі-
вае маўчанне.

— Ну што, сокал малады, не весел?
— запытаў гарэзна, ткнуў локцем у
паранены плячук. — Чаго замаркоціў-
ся? Не на работу цяжкую, не на вай-
ну, а да дзеўкі ж едзе!

Дзядзька ці мудра разумеў, ці, на-
адварот, па-старэчаму не цяміў, што
рабілася і робіцца ў яго на душы, але
быў вясёлы. Можа, лічыў за гонар

быць сватам (у Янкавінах абм-каго-зусім беднага, няўмеку, маўчуна — не бралі за свата. хоць той і быў маладому родны дзядзька ці крышчоны бацька), можа, і пад'ёрнуў у працуванні блізкага вяселля, ныйнікі.

— Я разы са два ці нават тры бачыў тваю суджаную, — не зважаючы на Янкава маўчанне, зноў загаварыў дзядзька. — Ну, што я табе магу сказаць? Старэйшая трохі, не красуня, не роўна Зосі, нявестцы Крывога, але і не брыдка. Багатая на цела. Здаду круглая, спераду пышная. Па-мойму, улюбівшая, пыхкая, што порах. Адным словам, гарачан, здаецца, не лезная...

Звычайна негаваркі, як і Янкаў бацька, дзядзька Стась мяняўшы цыпер на вачах. Не зважаў, што на гадах Янка сын яму, пляменнік і крышчонец, загаварыў. Можа, і таму, што не было побач чужых людзей, кабета, можа, лічыў, што цыпер сама аднаведны час для такіх шчырых, нават вольных гутарак і што ён як сват павінен крыху адукаваць маладога, адкрыць яму на ўсё сталае, патаемнае вочы.

— Не сакрэт, вельмі многа значыць — трапіцца жонка халодная ці гарачая. Надта наладатку, у першыя гады пасля вяселля, — сапраўды пачаў вучыць мудрасці дзядзька. — Як звычайна бывае? Рэдка калі сыходзіцца тыя, хто сам сабе любу ці любімага выбраў. Часцей зводзіць бацькі. Здарэцца, зведзець маладых, а яны дагэту адзін пра аднаго нават і не чулі. Не сакрэт, і я, і бацька твой гэтакія... Мне маю Аршулю ў Брынічаве знайшлі, твайму бацьку тваю маці — у Скрощыне. І твой бацька, і твая маці абое спакойныя, разважныя, дык і паразумеліся. А ў мяне, скажу табе папраўдзе, спачатку бяда была. Я гарачы малады быў, а мая Аршуля — лёд. Дык і доўга не было ладу. Нават да адной удавы пачаў падходжваць... Аршуля зусім нямілая стала... Не ведаю, што было б, каб не бацька. Злучіў мяне аднаго разу лейцамі, прыстрашыў: ступлю нагою ва ўдоўскі двор — выганіць голага з хаты... Я гатоў быў і голы пайсці, але... Перагарэў трохі, астыў... А дзеці па Аршулі пайшлі. Аляксандра наш узяў паглядную ж, спрытную, але... Сам бачыў, як жылі... Пры ім яшчэ з Вінцуком круцілася, а цяпер... Няма Вінцука, дык з салдатамі гуляе... А ваша нявестка, пакуль муж у Амэрыцы грошы зарабляе, з маладым казакком байстручка прыдбала...

Янка зноў змаўчаў, толькі зморшчыўся і ад свайго болю, і ад болю за брата.

— Ды ты, мусіць, і сам пакаштаваў ужо грашного? Га? — дзядзька зноў тыцнуў локцем у спіну. — Усе ж кажуць, што дзіця Зосіна не Віцева, а тваё...

— Выдумляюць людзі... — буркнуў, не прызнаючыся, Янка.

— Такой бяды, калі і падкраўся, памог таму няздаляшчаму... Ён зголаду, а любі змоладу!.. А ў Зосі і гэтага Віці няма ладу. Мала любя ёй гаспадарка, багацце, бо не любы гэты хліпак... У іх, як і ў тых адных. Пытаюцца ў мужа: «Ну, як жывеш са сваёй?» Адказвае: «Весела. Калі яна кіне ў мяне збанком і не ўцоліць, дык я рады. Як я шпурну ў яе капылом і прамахнуся, дык тады яна цешыцца. Адным словам, шмат радасці і ўдехі». Вось так, пляменнік... А калі маладыя падыдуць адно аднаму, дык скоро паразумеюцца, злюбяцца, да ўсяго — да сям'і, да гаспадаркі — будзе хінуцца... Праўда, нашы старыя людзі лічаць такія гавэндзі за грэх... Бачыш, што бог табе даў, тое і май, так і жыві. Да спадобы ці не да спадобы — цярпі, маўчы і дзеям сваім такое наказвай. Можа, так яно і мудра, але колькі слёз, бяды, людскога гора вась з-за такога бывае... Бывае, і напрацуешся, і недасяі, а калі любасць ест, дык і ўсё добра. Ці ты прасты чалавек, ці ты пан — усё роўна... Дай бог, каб ты, калі не сшышоў з гэтай, каб быў шчаслівы з гэтай... А Дошчачкі за цябе сваю дачку аддадуць. І сям'ю вашу паважаюць, і наш увесь род. І пра цябе добрага слова. Ды і з вёскі мы не абы з якой. З Янкавін. Лічы, з мястэчка.

Янка па-ранейшаму маўчаў, слухаў, здзіўляючыся, што дзядзька такое яму гаворыць, а той пачаў апавядаць пра іншых, як і хто жыў, кахаўся, жаніўся, як кахаліся паны, а то нават і цары ды царыцы — Пётр Першы, Кацярына, расказваў тое, што ведаў і пра гуляку Распуціна. Пераказаў колькі анекдотаў і пра нявест — найбольш пра картавых. А потым, калі выехалі на прудское поле, уздыхнуў і заключыў:

— Гаварыць можна пра гэта многа,

але ніхто яшчэ не разабраўся, што гэта такое — любасць і нянанісць... Адзін любіцца, жэніцца з каханым вялікага, другі — каб прыцельку мець на ноч, трэці — каб зямлю, грошы дастаць, чацвёрты — каб было каму кашулю намыць і залатаць, есці звяршыць ды прыбраць, пяты — каб бабылём не застацца, шосты — бо яму бацькі загадалі, сёмы — бо папаўся, васьмы і соты жэніцца самі не зважаючы нашо... Жаніцца, панічы, ды знайце скутку: тры дні вяселля, а цэлы век смутку...

«Адукаваў дык адукаваў! — не вытрываў, усміхнуўся сам сабе Янка. — Заблытаў і там, дзе крыху штосьці ведаў...»

— Зірні сюды, налева, — сказаў дзядзька. — Во якраз пад'ехалі да Дошчачкавага поля. Тут у яго каля сямі дзесяцін. Поле неблагое, уробленае, кожная груда рукамі перамацаана і перацёрта. Дошчачка, што ні кажы, гаспадар талковы. Як і ўсе ў Прудках... Далекавата, праўда, трохі будзе ездзіць. Чатыры вярсты. Але лепей далей, чым ніяк. Сама меней пяць, а то і ўсе гэтыя сем дзесяцін будзем патраваць. Бацька дасць дзесяціны дзевяты пры доме, дык гаспадар-багатыр будзе.

Янка зірнуў на роўнае каля дарогі, узгорыстае туды, пад лес, чорнае зверху, значыць, добрае, угноенае поле і не зарадаваўся, а нават засмуціўся: зямля, зямля мілая, ну, чаму ты не толькі хлеб, радасць даеш, трымаеш род людскі, але і гэтак мучыш людзей — змушаеш і біцца з-за цябе, і кроў ліць, і скваліным быць, часамі загнушаючы ў сабе і іншых усё чалавечасе?! Ты, толькі ж ты адабрала ў мяне Зося, гоніш сюды, у Пруды!

— Неблагая зямля і кавал лэскі... — маючы іншыя, чым ён, думкі, зайздраснавата цмокаў дзядзька. Зайздрасць яго была вядомая: яго сыну, Аляксандру, каб зарабіць грошы, прыйшлося ехаць у заробкі ў Амэрыку, а тут можна ўсё гатовае атрымаць у нас.

Дзядзька пазайздросціў крыху моўчкі, пасля прамовіў:

— Гаварыць будзем папросту. Каб быў Дошчачка са шляхты альбо незнаёмы чалавек, дык ламалі б языкі на польскі ці на расейскі лад, а так няма патрэбы казырыцца... Свае людзі. Як кажуць, мужыкі...

Неўзабаве ўехалі ў Пруды, што сталі ўздоўж рэчкі Шуры. Яна цякла сюды з Янкавін і Крычатоў. За рэчкаю (тут нашмат шырэішаю і глыбейшаю, чым у іх) справа, а таксама і за полем злева гусцеўся сцяною лес — акраек Налібацкай пушчы.

Пруды былі нібы з трох астраўкоў — Першая, Другая і Трэцяя, як тут казалі, вёскі. Гэты Дошчачка, да якога яны ехалі, жыў пасярод, у Другой вёсцы.

Янка разы са тры быў у Прудках, але цяпер зірнуў на іх нібы новымі вачыма. Калі ехаў на фронт, а пасля ранення — у сibirскі шпіталь і са шпіталь дадому, дык з акна цягніка наглядзеўся на сотні, тысячы вялікіх і малых вёсак. Розныя яны былі. І вельмі шмат сярод іх было ўбогіх. А Пруды, як і Дзераўная, Налібакі альбо іхнія Янкавіны, што ні кажы, усё ж не ўбогія. Вось амаль ва ўсіх гаспадароў дагледжаныя, дзе з яловага галля, а дзе і з частаколу платы, гародчыкі, сады, амаль усе моцныя, з камлюкоў, а то і абразанага бярвення хаты, накрытыя не толькі саламаю, але сям-там драмкаю і нават чарапіцай, з узорнай шалёўкаю на вокнах, а ў таго-сяго і з прыгожымі верандамі. Чыстыя, пасыпаныя жоўтым пыском двары. Уздоўж платоў — канаўкі. Для сцёку за вёску паводкавай і дажджавой вады з дарогі. Сама дарога падсыпаная, гладкая, без ямін альбо выбоін, вялізных брудных лужын, што бываюць, як бачыў, нават у некаторых гарадах.

Цяпер левы бок вёскі, ад лесу, быў ужо зацеменены, а правы — светлы, з ружовым водбліскам у вокнах, ад сонца, што павісла над самым лесам. Дружным брэхам сустрэлі іх сабакі, а з дарогі, падымаючы гвалт, уцякалі чароды белых гусей, мусіць, вяртаючыся дадому з рэчкі.

За Першаю вёскаю, на поплаве, галёкалі дзеці — гулялі ў «чыжыка». Адна каманда стаяла ля дарогі, другая — «у полі». Пачуўшы рып калёс ды ўбачыўшы адмысловую кветку на дузе, тыя, хто быў пры дарозе, учэпіста азірлі іх, а тыя, хто быў водаль, зразумеўшы усё, задражніліся:

— Кавалер, кавалер — свінні па каўнер!

— Сват, сват — сабачы брат!

— Ото я зараз вам, падшыванцы! — незалобіў дзядзька Стась і заляскаў на бліжэйшых пугаю. А пасля таксама задражніўся: — Фэрдусь, рэзні польку на чатыры камізэлькі!

Гэтае «Фэрдусь, рэзні польку на чатыры камізэлькі!» чамусьці здаўна ўжо найвялікшая абраза для прудзян, а таксама для людзей з блізкага Церабейнага.

— Смагалі, смагалі! — не здаўся дзеці, зневажаючы непачывай для янкавінцаў мянушкаю.

Янка ўгінаў галаву, маўчаў. Ён і сам некалі, у маленстве, дражніў тых, хто ехаў праз іхнюю вёску ў снаты, не ведаючы, што прыйдзеца самому вось цярдзец такіх дзекі ды саромецца ад цікаўных позіркаў сталых людзей. Тыя сачылі і з двароў, прызбаў, і з вокнаў.

Іх сустрэў у двары сам Дошчачка. Борздка-адчыніў браму, за вобраць увёў у двор каня (а ён пудзіўся чужога чалавека), а пасля распяў і раскупоніў, вынес з гумна і падсунуў каню цэбар з сечкаю.

Дошчачка быў высокі, плячысты, асілак дый годзе; гаспадыня была да пары яму — невысокая, але таўсматыя, ружашчокая. Абое ветліва сустрэлі ў хаце, пасадзілі — дзядзьку Стася на покуце пад абразікам, Янку — пры дзядзьку.

Іх, канечне ж, чакалі: гаспадар быў выгалены, з акуратнымі вусамі, у суконным фрэнчы і галіфе, у хромавых ботах, а гаспадыня ўвабралася ў белую хустку, доўгую шэрую суценку і ў белы вышываны фартух. Чысценка было і ў гэтай, чорнай, хаце — пабеленыя сцены і печ, надраны рыдлёўкаю руда-чырвоны гліняны дол.

— Дзякуй-дзякуй, добрыя людзі, прысядзем, — задаволена адказаў дзядзька. — Не сакрэт, многа дзе мы паездзілі, стаміліся, шукаючы купецкі тавар, дык цяпер рады і прысесці. Ды і ўпэўніліся: нідзе нічога добрага няма. Калі і ест тое, што хочам, дык толькі ў вас.

Янка ведаў, што здаўна ёсць васьмь гэтка адмысловыя казані пры сватанні, нават яны мусовыя, хоць на іх ніхто надта не зважае, але бянтыжыўся і, мусіць, чырванее. Гаспадар прысеў каля яго, а васьмь гаспадыня запанілася пры печы і аж, як кажуць, ела яго ўчэпістым позіркам.

— Пасядзеце, людцэ, адпачнеце, калі наездзіліся па свеце і натаміліся, — сказала яна крышчу прыспеваючы, як і ўсе ў гэтым баку, усё азіраючы не толькі Янкавы боты, мундзір з фельдфебельскімі пагонамі і з георгиеўскім крыжам, але найбольш намагаючыся злавіць яго позірк.

— Раскажэце нам, пане купец, дзе што бачылі, чулі, — зноў прамовіла Дошчачыха. — Вы ж жывяце каля вялікай дарогі, болей усякіх людзей бачыце, навін ведаеце. Гэта мы тут, як ад усяго свету адрэзанія.

— Цяпер, пані Антося, навін многа. Што ні дзень, дык навіны і навіны, — адказаў дзядзька. — Але не сакрэт, мала радасці ад гэтага новага. Многае мы чакалі, але слова пра вайну — найбольш... Ну што? Быў цар — «вайна да пабеды», скінулі цара — зноў «вайна да пабеды!» А калі тая пабеда будзе? З'еда яна цара, а ці не з'есць яшчэ і нас?

— Ой, божа, мой божа, — уздыхнула гаспадыня. — Які неміласэрны ці дурны свет! Гэтулькі людзей палажылі ўжо, трат панеслі, гэтулькі калек, сірот, удоў, а канца вайне ўсё не відаць і не відаць... Гэта ж учора і нашым суседзям, Фарботкам, прыйшла палера, што іхняга сына забілі ў Румыні... Ужо сем маладых хлопцаў з Прудоў няма, палеглі на чужыне... Мы цяпер радуемся не нарадуемся, што ў нас не хлопцы, а дзядзяты.

— І з нашай вёскі не меней пагінула мужчынскай сілы, — таксама уздыхнуў дзядзька. — Адным словам, усё пакуль што па-старому... А што рошыць той Учрадзіцельны сход — адзін бог ведае...

— Можа, і будзе якія перамены, — урэшце азваўся гаспадар. Мусіць, быў добры маўчун.

— Можа, і будзе, пане Зэнусь. Каб не спадзяваўся, не чакаў лепшага — дык і жыць не было б чаго... — прамовіў дзядзька. — Але кажуць старыя людзі: памірай, а жыта сей. Жывы павінен пра жывое думаць, які б не быў час, што не рабілася б на свеце. Таму вот і мы тут, — усміхнуўся. — Шукаем купецкі тавар... Маладому князю трэба маладая князёўна. А

князь наш толькі па гадах ды на выгляд малады, а так — ужо мужалы чалавек. Змалку да работы прывучаны, да ўсяго спрыт мае. Усё ў яго руках аж гарыць. Пайшоў на вайну — героем стаў. Быў і на возе, і пад возам, і ўпалярок, і ўздоўж. Самі бачыце, рослы, файны. Ад яго і дзеці здаровыя, рослыя ды файныя будуць. Так што калі маеце князёўну, калі спадабаўся вам наш малады князь, дык паказвайце тавар...

Янка з дакорам лыгнуў на дзядзьку: ну, не трэба такія гавэндзі разводзіць, мяне саромець. Але той не зважаў на дакорлівыя і ўмольныя позіркы, хваліў і хваліў яго.

— Ды нямаю добрага чулі мы і пра вас, пане Стась, і пра вашага хроснага сына, пра ваш увесь род, — прамовіла гаспадыня. — Але, мы маем тое, што вы шукаеце. І можа, тэж пахваліцца: маладая князёўна, як вы кажаце, і паглядная, і працавітая, і не з галотнай альбо з кепскімі норавамі сям'і, са зганьбаванага роду.

— Дык і добра: роўны роўнага і шукае... — ажывіўся дзядзька Стась. — Не хавайце яе, пані Антося, пакажэце. І мне, старому, і яму, маладому. Ды няхай самі агледзецца, не раўнуочы, як маладыя бычок і цялушачка...

Цяпер не толькі Янка, але і гаспадыня сумелася, кінула для адчэпнага:

— Паспеюць, агледзецца.

— Не, не, пані Антося. Пакажэце. А то як гэта прычэньвацца, а тавару не бачыць?! Што ж мы будзем хваліць кожны сваё? Няхай яны самі перш за ўсё сваё слова сляжучы. Ды паглядзім: прыме наша князёўна наш хлеб ці не?

Тут жа дзядзька прыпадніў з лавы белую торбачку, што ўнёс з сабою ў хату, развязаў і выставіў на стол пляшку, заткнутую гладка выструганым драўляным коркам, паклаў невялікі круглы боханчык спечанага хлеба.

Янка не падымаў вачэй, але адчуваў: Дошчачыха нібы занаталася — і замаўчала, і не крапалася з месца. У хаце запанавала няёмкае маўчанне. Няўжо Янку хочучь забракаваць на нейкай прычыне? Ён не меў вялікай радасці ад гэтых сватоў, але і ў той жа час ганьба яму будзе ганьбай і ўсёй сям'і, усяму іхняму роду. Таму хочаш ці не хочаш, але трэба дбаць не толькі пра свой, але і пра ўсіх гонар. Так было ва ўсе стагоддзі. У тым ліку, можа, і на гэтым трымаецца аднасць, моц, добрае імя роду, многіх пакаленняў людзей. Праклён бывае таму, хто зганьбіць свой род. Дзеля клонатаў пра дабрабыт, пашаны роду прыходзіцца часамі ахвяраваць самым сваім дарагім.

— Пакліч яе, — нарэшце парушыў цішыню, выратаваў Янку гаспадар.

Гаспадыня паслухала, падалася ў тую, белую, хату.

Тут, на кухні, ці на самай справе прычэньвацца (сонца ўжо зайшло за лес ці нават і за зямлю), ці то гэты зморк здаўся Янку. Можа, і таму, што ён зноў угнуў галаву і прыплюшчыў вочы. Аж забухала ў вушах, калі пачуў лёгкія крокі.

— Вот, дачка, купец-сватэ... — прамовіў гаспадар. — Да цябе прыехалі. Хлеб во даюць. Дык як, возьмем ці не?

Дзядзька таўхнуў каленам: ды падымі ты галаву, зірні на суджаную. Янка, як дзіця, паслухаў, зірнуў на нявесту, і яна ў тую ж хвіліну падняла на яго вочы. Зыркнулі адно на аднаго і тут жа зноў папускалі галовы. Ён добра не разгледзеў яе, але заўважыў, што невысокая, у маці, у белай касынцы і блузцы, што шчыльна аблягае высокія грудзі, танкаватая ў паяснцы і шырокая ў клубях. З тоўстай цёмнай касою.

Янка чуў, што вярнулася гаспадыня і, здаецца, таўханула дачку ў спіну. Тая лёгка, амаль нячутна падыхла да стала і ўзяла з дзядзькавых рук хлеб у сурвэтцы. Ад яе пачуўся лёгкі пах духоў.

— Ну, то дзякуй табе, князёўначка, што не пагрэбавала, не паганьбіла нас, — устаў дзядзька і пакланіўся Ядвізе. — Калі так, дык садзіся з намі за стол. Будзем ужо, як і трэба, далей гаварыць.

Ядвіга сапраўды села з супрацьлеглага боку за стол. З белай хаты пачуўся прыдушаны смех — відаць, ля дзвярэй тоўніліся і намагаліся зазірнуць сюды меншыя дачкі.

(Заканчэнне на стар. 10—12).

У ГОНАР ПЕСНЯРА

Частымі гасцямі ў навуцэнцаў Мінскага сярэдняга ПТВ № 63 бываюць беларускія пісьменнікі. На гэты раз у вучылішча завітаў не пэст, не празаік, але вельмі блізка да роднай літаратуры чалавек — заслужаны работнік культуры БССР, сын Янкуба Коласа Даніла Канстанцінавіч Міцкевіч. З ім прыйшоў старшы навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Янкуба Коласа І. Курбена.

З вялікай цікавасцю слухалі навуцэнцы расказ пра жыццё і творчасць песняра, гісторыю напісання твораў, што даўно сталі любімымі ў народзе. Жы-

вымі ўяўляліся слухачам славыты дзед Талаш і яго сын Панас, героі Коласавай «Дрыгвы». З Васілём Ісакавічам меў сустрэчы Даніла Канстанцінавіч, з Панасам (у сапраўднасці звалі яго Змітраком) шмат разоў сустрэнаўся І. Курбена.

Гутарку дапоўнілі члены творчага гуртка «Жалейка», што працуе пры кабінце беларускай мовы і літаратуры вучылішча. Хлопцы і дзяўчаты дэкламавалі творы песняра, абменьваліся з гасцямі думкамі аб яго жыцці.

В. ЗАЯКО.

РАСКРЫВАЮЧЫ СВЕТ ТВОРЦЫ

Імя заслужанага настаўніка БССР, жывапісца Сяргея Каткова нямае гаворыць аматарам мастацтва. І таму, што творца пакінуў пасля сябе нямаюць цінных работ, і таму, што на працягу многіх гадоў ён узначальваў выўленчую студыю Мінскага Палаца піянераў, даючы пучынку ў творчасці юным талентам. Сваім настаўнікам з гонарам называюць сёння С. Каткова У. Стэльмашонак, М. Данцыг, Н. Шчасная, А. Луцвіч і іншыя.

З жыццёвым і творчым шляхам мастака-педагога можна пазнаёміцца на старонках альбома-нарыса «Сяргей Катков», выпушчанага выдавецтвам «Беларусь». Аўтар А. Бяспалы, прытрымліваючыся абранай для падобных выданняў формы, прасочвае эвалюцыю станаўлення творцы, спыняючы асноўную ўвагу на тых момантах у яго біяграфіі, якія асабліва шмат значылі для выўлення творчай індывідуальнасці.

Як вядома, С. Катков некаторы час пасля заканчэння Пензенскага мастацкага вучылішча працаваў у мясцовым педагогічным тэхнікуме, адначасова прымаў удзел у абласных выс-

таўнах. Новы этап у яго біяграфіі пачаўся з 1934 года, калі жыццё назаўсёды звязалі з беларускай зямлёй, а праз тры гады ўзначаліў студыю выўленчага мастацтва.

Расказаецца пра асобныя работы ваеннага часу — альбом франтавых замалёвак С. Каткова захоўваецца ў Музеі Саветскай Арміі ў аддзеле «Мастакі на фронце», пра пасляваенныя творы, што сталі першымі падступамі да спасціжэння магчымасцей пейзажу, як жанру, які затым дазволіў мастаку стварыць сапраўдную песню пра Беларусь, адлюстраваны характэрныя ірадыяцыя, тансама раскрыты гармонію індустрыяльных пейзажаў. Пэўная частка нарыса адведзена знаёмству з творами мастака, што наарадзіліся пасля паездак па краіне.

У якасці ілюстрацыйнага матэрыялу выкарыстаны рэпрадукцыі пяцідзясяці адной работы С. Каткова. Сярод іх такія творы, як «Асенні пейзаж», «На Бярэзіне», «Зімою ў вёсцы», «Рэанімі цэнтр», «Добры дзень» і іншыя.

К. ЗАХАРЧУК.

РАБОЧЫЯ ПРА РАБОЧЫХ

Сваю чарговую работу — спектакль па п'есе «Дзівак-чалавек» В. Азернікава, прэм'ера якога нядаўна адбылася, народны тэатр Палаца культуры Мінскага трактарнага завода прысвяціў XXVII з'езду КПСС. Гледачы цёпла сустрэлі выступленні А. Баданіна, А. Варовіча,

Г. Санкоўскага, Н. Дубінянскай і іншых, якія днём працуюць у цэхах, а вечарам дораць са сцэны радасць прыгожага. Дарэчы, спектакль узнімае надзвычайныя праблемы з жыцця рабочага калектыву.

С. УЛАСАУ.

ПРЭМ'ЕРЫ

XXVII з'езду КПСС Дзяржаўны рускі тэатр БССР імя М. Горькага прысвяціў спектакль «Апошні наведвальнік» В. Дзюрцава. Рэжысёр-пастаноўшчык — В. Маслюк, мастак — Ю. Тур. Ролі

выконваюць народныя артысты ССРСР Р. Янкоўскі, артысты У. Шалестаў, Т. Хвосцікава і В. Саладзілаў. Сцэна са спектакля. Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

МУЗЫКА

Толькі што скончыўся канцэрт. Мы выступалі перад венгерскімі слухачамі. І зараз, позна вечарам, вяртаемся дадому ў інтурысцкім «Ікарусе» (нават завельмі прасторным усяго для трох выканаўцаў і аднаго кампазітара). Яшчэ неастыля пасля выступлення, апладысентаў, адказаў на пытанні замежных гасцей, мы думам кожны пра нешта сваё.

Я пазіраю на прыгожы, задумлівы профіль Вольгі Цішынай і прыгадваю ўражанні сённяшняга вечара. Выкананне спявачкай вакальнага цыкла

ве дакладнасці інтанацыі і вымаўлення). Успамінаю, як яшчэ ў гады вучобы ў кансерваторыі ўразіла мяне выкананне Вольгай песень Б. Брытэна на стараірландскім дыялекце — у час сустрэчы з англійскімі студэнтамі. А раманы І. Брамса на нямецкай мове, М. Карловіча — на польскай, не кажучы ўжо аб італьянскіх творах! Сведчанне прафесіяналізму таксама — здольнасць дасканала вывучыць твор за зусім кароткі тэрмін. Зноў прыгадваю нашы студэнцкія гады. Адночы на занятках па гісторыі за-

голос. Але паказаць голас — гэта ўсяго толькі паказаць, чым цябе адарыла прырода. А вось выканаць твор так, каб у ім загучала твая душа, адкрыць нават у хрэстаматычным опусе нешта такое, з-за чаго ён загучыць ізноў свежа і непаўторна, калі ў ім адчуеш натхненне артыста, глыбіню і значнасць асобы музыканта, выразную дакладнасць вобраза — гэта і ёсць Мастацтва. Мастацтва і талент не вакаліста, а музыканта.

Калі В. Цішына займалася ў Беларускай дзяржаўнай кан-

«ЗАЛАТОЕ ЗЕРНЕ» ЗБЕРАГЧЫ

С. Картэса «Развітанне» на тэксты Ф. Г. Лоркі і цыкла «Самотныя песні» аўтара гэтых радкоў на вершы Г. Ахматавай надзвычай уразліва аўдыторыю, якую складалі зусім не музыканты. Але мне здаецца, гэта і ёсць самае галоўнае — калі нават людзі, далёкія ад музыкі, разумеюць складаную мову сучаснага твора, усе псіхалагічныя нюансы яго вобразаў.

Неабходны «масток» паміж кампазітарам і слухачом — выразнасць выканаўцы. Выразнасць гэтая (выразнасць не толькі галасавой інтанацыі, але і дынамікі, пластыкі жэсту, мімікі) — галоўная вартасць, якая прываблівае кампазітараў да спявачкі Вольгі Цішынай. Менавіта ёй многія прапануюць свае новыя творы. Дарэчы, сённяшні канцэрт пацвердзіў і тое, што нават калі раманс выконваецца на не знаёмай для слухачоў мове, яго зразумеюць. Бо артыстычная выразнасць — гэта мова інтэрнацыянальная, сусветная і гэтай мовай спявачка валодае дасканала. Здаецца, нашы венгерскія слухачы ўспрымалі ўсё, спачуваючы і гераніі Г. Ахматавай, для якой страта кахання азначае страту жыцця, і герою Ф. Г. Лоркі, які вельмі эмацыянальна пратэстуе супраць з'явы смерці...

Між іншым, аб розных мовах ў творчасці В. Цішынай. Відавочна, што выкананне камерна-вакальных твораў і оперных партый сусветнага рэпертуару на мове арыгінала заўсёды сведчыць пра высокую культуру спявака (канечне, пры ўмо-

межнай музыкі высветлілася, што ў фанатэцы кансерваторыі адсутнічае адзін з раманаў І. Брамса, патрэбных нам па вучэбнай праграме. Выкладчык прапанаваў Вользе падрыхтаваць і выканаць для нас той твор. І Вольга без лішніх слоў у кароткі час вывучыла і выканала твор, прычым, падкрэсліваю, выканала прафесійна і дакладна.

Уладзімір Салаухін адно з апавяданняў, прысвечанае працы спявака, назваў «Залатое зерне». Так, цудоўны падарунак прыроды — голас, гэта залатое зерне, якое так лёгка страціць. І гонар таму, хто, як гаворыць пісьменнік, не прапіў яго, не растраціў бяздумна. І не толькі здолее зберагчы. А і дзякуючы агульнай музыкальнасці, уласнай культуры, шырыні ведаў, дзякуючы разуменню свайго прызначэння і палымнай любові да музыкі стаў здольны кранаць чалавечыя сэрцы і абуджаць у іх «пачуцці добрыя».

Нямала думак прыходзіць у сувязі з выступленнямі Вольгі Цішынай... Чаму і сёння яшчэ існуе меркаванне, што для спявака патрэбен толькі голас? Чаму яно існуе дасюль, калі не адно пакаленне спявакоў (толькі бессмяротны Фёдар Шаліпін — выдатны прыклад!) даказала, што недастаткова мець толькі гоў голас, каб стаць Мастаком. Наогул, чамусьці гэтае слова — мастак — апошнім часам амаль не ўжываецца ў адносінах да спявакоў. Часцей гавораць «вакаліст», нібы наўмысна звужваючы ролю спявака да функцыі: паказаць

серваторыі, яна здзіўляла настаўнікаў сваёй музыкальнасцю. Выкладчыкі такіх дысцыплін, як сцэнічны рух, рытміка і танец, казалі, што тут ёй дадзена ад прыроды многа і што для яе было б дастаткова займацца толькі вакалам. Ды ўсё ж яна ўпарта і самааддана працавала ва ўсіх напрамках.

Сёння можна ўжо казаць пра вынікі гэтай працы. Кожны твор: оперная партыя, камерныя творы П. Чайкоўскага, А. Арэнскага, Б. Брытэна ці сучаснага беларускага кампазітара — набывае ў выкананні спявачкі адметнасць. Вядома, чым больш адметны талент выканаўцы, тым больш індывідуальнае прачытанне ім нотнага тэксту, тым бліжэй момант пэўнага, скажам так, сааўтарства з кампазітарам, адкрыццё нейкіх сваіх нюансаў у музычным матэрыяле. Пасля прэм'еры «Івана Сусаніна» М. Глінкі ў Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР крытыка аднадушна вылучыла выкананне партыі Вані салісткай В. Цішынай — як поспех. Здавалася б, што новага можна ўнесці ў гэты вобраз? У вобраз наіўнага, чыстага душою падлетка, амаль дзіцяці, рысы характара якога так дакладна выпісаны і кампазітарам, і шматлікімі выканаўцамі? Але артыстка ледзь прыкметнымі штрышкамі падкрэсліла ў сваім Вані тую ўнутраную сілу, мужнасць, самаадданасць Радзіме — тыя рысы душы, якія і ствараюць Іванаў Сусаніных зямлі нашай.

Дарэчы, работа В. Цішынай у оперным тэатры сведчыць, як

СВАТЫ

(Працяг. Пачаток на стар. 8—9).

— Ой, што ж гэта я, гаспадыня, стаю?! — раптоўна, як апомніўшыся, пачала «дакараць» сябе Дошчачыха. — Госці з дарогі, прагаладаліся, а я прастарэкваю... Ядзечка, палі гасцям, няхай рукі мыйце, а я на стол падам...

Першы спаласнуў руці дзядзька, а за ім — і Янка. Калі браў ад суджанай белы вышываны ручнік, дык зноў міжвол зірнуў ёй у вочы. Заўважыў: яны зыркні, смелія, а яе вусны поўныя, прызыўныя, пад кірпатым носам — рэдзенькі светлы пушок. Шыя высокая, белая, вабяная.

Хутка Дошчачыха запрасіла іх у белую хату.

Там сцены былі паклеены шпалера-

мі, была падлога, кафляны стаяк. Абапал сцен стаялі тры драўляныя ложка, засцеленыя прыгожымі дзяржэткамі, на іх ляжалі горкі белых падушак. Над сталом вісела запаленая лямпа.

— Садзецца, госціні, — ветліва запрашала гаспадыня. — Ешце, што пастаўлена. На большае і на лепшае выбачайце. Цяжкі цяпер час на госці... Вялікага кормніка армія забрала.

Селі. Янка зноў апусціў вочы, пазіраў на стол — на гаспадарову высокую прыпацелую пляшку, на міскі з салёнымі баранічкамі, капустай, квашанінай, тушанай курыцай, хлеб, а таксама на сподні, чаркі і відэльцы.

— На сённяшні дзень, пані Антося, гэта ўсё — пір на ўвесь мір! — пахваліў гаспадыню дзядзька Стась. — Большага і лепшага — грэх і чакаць. Не сакрат, па-заможнаму жывяць.

— Калі працуеш, дык і маеш. Ды яшчэ ўсю зіму, як і ўсе людзі, пасцілі, ашчаджалі... Але для вас, што ні ест, усё — на стол... — Усміхнулася.

— Маеш дачку — трымай і ў глячку...

— Ды так, пані Антося, — пахітаў галавою дзядзька, глытаючы сліну. — Така ўжо наша бацькоўская доля: адзін рукаў маю і той аддзяру для сваіх дзяцей...

Гаспадар, седзячы паміж дзядзькам Стасем і жонкаю, моўчкі наліў у чаркі на тонкіх ножках са сваёй пляшкі.

— Ну, за ваша здароўе ды за тое, што нас ушанавалі... — коротка і проста сказаў ён.

— На здароўечка, — дадала гаспадыня, памачыла толькі вусны і, як і дачка, паставіла на стол чарку поўнай.

Янка, закусаючы, цяпер, пры святле, разгледзеў: гэта Ядвіга — канечне, не раўня Зэсі, але і не зусім брыдка, як кажа дзядзька.

«І, здаецца, не халодная...»

Пасля, калі за два разы выпілі яшчэ чарку гарэлкі-самагонкі (кабей зноў толькі памачылі вусны), старэйшыя мужчыны загаманілі пра вясну, работу ў полі, рыхтуючыся, мусіць, перавесці гутарку пра запойны і пасар.

— Можна, дазволіце, пані Антося і панна Ядвіся, закурць? — нечакана запытаў дзядзька, дастаючы пачак цыгарэт (звычайна ён курыў тытунь-самасад, а вось для сённяшняга вечара раздабыў «куплёна»).

Дзядзькава просьба была нечаканай для Янкі: амаль усе мужчыны ў Янкавінах у белай хаце не курылі, самае вялікае смалілі на кухні, а то выходзілі (а каго і выганялі) на двор.

«Няўжо хоча фарсянуць?» — Праша, пан Стась, — адказала гаспадыня.

Дзядзька раскрыў пачак, падаў гаспадару (той адмовіўся, бо, як сказаў не курыць), узяў цыгарэту і прыкурыў ад запалкі (карабок запалак яму падарыў Янка, прывёзшы яго аж з Масквы). Пусціў клуб дыму.

Першая не вытрымала дыму нявеста. Спачатку яна запырхала, а пасля зморшчылася, нібы ёй блажыла, а затым, затуліўшы рот рукою, імтанула з-за стала на двор.

мне здаецца, пра сапраўдную адданасць мастацтва: для гэтай артыстыкі няма спраў «вялікіх» і «малых». Напрыклад, лічачь непрыстыжымі партыі розных жывёлін у дзіцячых спектаклях: Каза ў оперы А. Уладзігерова «Воўк і сям'яра казлянят», Жаба ў «Церамечарамку», Варона ў «Чараўніку Смагдавага горада». Вольга ніколі не адмаўляецца ад гэтых партыі і не разумее, тых, хто заяўляе: «Пець звяроў не нанимаўся». Хіба не асалода — бацьчы на спектаклях зацікаўленыя і ўдзячныя тварыкі дзяцей?..

Наогул, В. Цішына не баіцца выйсці на сцэну непрыгожай, агіднай, калі гэтага вымагае вобраз — як у оперы «Джардана Бруна» С. Картэса (Удава кніжнага гандляра). Калі ж ёй даводзіцца выступаць у ролі старых (напрыклад, Ахрасімава ў «Вайне і міры» С. Пракоф'ева), яна асабліва прыдзірліва грміруецца, звяртаючы ўвагу на самыя дробязі аблічча. Сёй-той здзіўляецца: навошта, маўляў, яна грміруе рукі ва ўзроставах ролях? Хто зверне ўвагу? Але пры стварэнні вобраза для актрысы дробязей няма. І хіба не выяўляецца яе дар пераўвасаблення ў оперы С. Пракоф'ева «Вайна і мір», дзе В. Цішына выконвае пяць роляў і на працягу аднаго спектакля з'яўляецца ў розных «узроставах катэгорыях»: ад'ютант Марата — юнак, а праз дзве карціны — Ахрасімава, якой 58 гадоў.

Я люблю розныя ролі Вольгі: мужа і пашчотнага Ваню ў «Іване Сусаніне» М. Глінкі, дзёрзкую, страсную і няшчасную Любку ў «Сівай легендзе» Д. Смольскага, нашу сучасніцу ў оперы Г. Вагнера «Сцяжынаю жыцця». І яшчэ адна роля магла б прынесці поспех артысту на сцэне — Матухна Кураж у аднайменнай оперы С. Картэса. Гэтую работу В. Цішынай мы ведаем, на жаль, толькі ў канцэртным варыянце.

Упэўнена: тая пластыка (пластыка інтанацый, дынамікі, рухаў, жэстаў), якая ўравае ў канцэртных выступленнях В. Цішынай, немагчыма без вопыту працы на опернай сцэне. Я вельмі люблю камерную творчасць спявачкі, а ўсё ж з вялікай цікавасцю паслухала б яе ў новых оперных партыях, якіх чакаюць не толькі слухачы, але і сама артыстка. Я веру ў новыя творчыя адкрыцці Вольгі. Веру: усё, за што яна возьмецца, у выніку будзе цікава, таленавіта, выразна, самабытна.

...А зараз, калі мы амаль што ноччу вяртаемся з канцэрта і я гляджу на прыгожы, крыху стомлены твар Вольгі, я адчуваю вялікую ўдзячнасць да чалавека, артыстыкі, спявачкі, музыканта.

Галіна ГАРЭЛАВА.
Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

Калі пішам артыкул з такой пачатка, натуральным здаецца расказаць пра жыццёвы шлях юбіляра. Спакусу гэтую тым цяжэй пераадолець, чым больш у яго жыцці адметных, неардынарных, а то і гераічных учынкаў. А хіба не гераізм — тое, што добраахвотна пайшла на фронт маладая жанчына, якая толькі-толькі, пасля бліскавага заканчэння двух факультэтаў Маскоўскай кансерваторыі, з галавой акунулася ў педагагічную і навуковую працу? Мена-

Усходняй Еўропы» ў зборніку «Мізыка афііва» (па матэрыялах міжнароднага сімпозіума па старажытнай музыцы, Быдгашч, ПНР, 1982). Гэта і падрыхтаваны да друку зборнік артыкулаў, дзе шырока прадстаўлены работы па метадалогіі даследавання народнай песні, гісторыі навукі, па востра актуальных праблемах савецкага этнамузыказнаўства. Будуць у зборніку і яркавыя творчыя партрэты этнамузыказнаўцаў Р. Шырмы, Я. Гіпіуса, К. Квіткі, кампазітараў Д. Шастаковіча, М. Мясноўскага, К. Караева, музыкантаў-выканаўцаў М. Юдзінай, М. Грынберг. І ва ўсіх артыкулах — уласцівае Мухарынскай тон-

для іх лічацца многія. Адпаведна і педагогаў многа. Для нас абедзвюх, калі мы прыйшлі вучыцца ў нашу кансерваторыю (падумачь толькі, гэта было амаль 30 гадоў назад!), і Лідзія Саулаўна, здавалася б, павінна была стаць адным з многіх педагогаў па спецыяльных дысцыплінах. Аднак вельмі хутка мы зразумелі, што сярод усіх выкладчыкаў — людзей увогуле таленавітых, часам вельмі каларытных, дасведчаных, вартых пашаны — менавіта Мухарынскай наканавана пачэсная доля Настаўніка.

Нават смешна цяпер успомніць, як мы яе баіліся па пер-

НАСТАЎНІК НА ЎСЁ ЖЫЦЦЁ

Да 80-годдзя заслужанага дзеяча мастацтваў БССР
Лідзіі МУХАРЫНСКОЙ

віта гэтак распарадзілася сваім жыццём у 1941 годзе педагог Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Лідзія Саулаўна Мухарынская. Цяпер разумееш: той учынак быў адзіна магчымы для яе. Высокая грамадзянскасць, рэдкая патрабавальнасць да сябе, умненне жыць па вялікім рахунку наогул у прыродзе Лідзіі Саулаўны, і апошняе дзесяцігоддзе яе жыцця сведчыць пра гэта не менш яркава...

Глыбока ўравае інтэнсіўнасць яе навуковай працы і, можна нават сказаць, нейкая новая якасць мыслення. Гэта выяўляецца і ў нашэрэнні тэматыкі навуковых прац з улікам найноўшых дасягненняў сусветных навук (лінгвістыкі, палеапсіхалогіі і інш.), і ў яшчэ больш глыбокім асэнсаванні скразных для даследчыка тэм (генезіс, семантыка і эстэтычная сутнасць народнай музыкі, рытмічная і ладава-інтанацыйная будова напева, пераёмнасць у змене гісторыка-стылявых пластоў у музычным фальклоры), і плённым асваенні свабоднай і вытанчанай формы эсэ, у якой Мухарынская ўвасобіла творчыя партрэты духоўна блізкіх ёй асоб.

Плён апошняга дзесяцігоддзя — гэта і фундаментальная маннаграфія «Беларуская народная песня: гістарычнае развіццё» (Мн., 1977), і даследаванне «Дыялогі аб эстэтычным асваенні рэчаіснасці ў сучаснай беларускай народнай творчасці» (Л., 1982), і метадалогічна накіроўваючая праца «Некаторыя праблемы палеапсіхалогіі і музыка. Да пытання пра фарміраванне нарыявога пласта напеваў у творчасці земляробчых народаў

насць аналізу, нібы запрашэнне чытача да сумеснага роздуму.

Такі творчы ўзлёт ва ўзросце «заслужанага адпачынку» можа здацца неверагодным, але для Лідзіі Саулаўны ён зусім замамерны. Напружаны творчы пошук — на працягу ўсяго яе жыцця: і тады, калі юная студэнтка кансерваторыі самастойна асэнсавала канцэпцыю свайго славутага настаўніка К. Квіткі, і тады, калі маладая медыяста ў жорсткіх франтавых абставінах абдумвала планы будучых работ аб працэсе нараджэння, станаўлення і развіцця песень барацьбы, і тады, калі вядомая далёка за межамі Савецкага Саюза даследчыца рэвалюцыйнай і партызанскай песнятворчасці выступала на міжнародным форуме разам з вядучымі спецыялістамі ў гэтай галіне В. Штайніцам, Д. Нядзелькавічам, І. Ламель.

Пра Мухарынскую — вучонага, грамадзяніна, ветэрана вайны можна было б гаварыць бясконца. Мы ж, яе былыя студэнткі, хацелі б зараз сказаць пра тое, якое месца займае Лідзія Саулаўна ў нашым жыцці і — упэўнены — у жыцці ўсіх яе вучняў.

Студэнты - музыкантаў у кансерваторыі, у адрозненне, скажам, ад піяністаў, скрыпачоў, вакалістаў, кампазітараў, не маюць пэўнай прафіліруючай дысцыпліны: спецыяльнымі

шым часе! Пра экзамены ў Мухарынскай складаліся легенды. Рыхтуючыся, мы не ведалі ні сну, ні адпачынку, худзелі ад пераноскі з кансерваторскай бібліятэкі дамоў і назад дзясцякаў таўшчэзных клавіраў, партытур, маннаграфій, фальклорных зборнікаў, вызубрывалі на памяць сотні народных песень... А што было б, калі б мы ўсяго гэтага не рабілі? Напэўна, ніякага страшэннага для студэнта пакарання не адбылося б. Не помнім, каб у экзаменацыйных ведамасцях дэбрэйшай Лідзіі Саулаўны стаялі калі-небудзь дрэнныя ацэнкі. У кожным студэнце яна шукала калі не талент, дык па меншай меры вялікі здольнасці, да кожнага падбіраў індывідуальны ключык. Проста нейкім шостым пачуццём мы адразу ўлавілі, што жыццё Мухарынскай мае цвёрды маральны стрыжань, падпарадкавана «катэгорычнаму імператыву», які не мог не ўздзейнічаць нават на самых бестурботных студэнтаў. Як цяпер мы разумеем, такая здольнасць уплываць значыць для педагога больш, чым бліскава лектарскае майстэрства або бездакорная метадычнасць у пабудове курса.

Маральнае ўздзеянне нашага настаўніка мы адчуваем і сёння. З гадамі, мабыць, і мацней. Атмасфера высокай духоўнасці і сардэчнай таварыскасці заўсёды акружала і зараз акружае Лідзію Саулаўну. Гэтая атмосфера робіць сціплы, багаты толькі на кнігі і ноты дом Мухарынскай прыцягальным для

калег, былых студэнтаў, для дарагіх яе сэрцу аднапалчан, для партызан, з якімі яе звязлі дарогі даследчыка песень барацьбы. Лідзія Саулаўна трымае ў полі зроку сотні людзей, уважліва і любоўна сочыць за прафесійным развіццём сваіх вучняў, радуецца поспехам, спачувае і дзейсна дапамагае, калі да каго-небудзь прыходзіць бяда... А ўспомніць: колькі кніг яна перадарыла ўсім нам! Прычым, кніг не выпадковых, для кожнага — сваіх, адпаведных навуковым інтарэсам, музычным і літаратурным густам!

Менавіта Мухарынская перадала большасці з нас любоў да беларускага фальклору: і ў жыцці аўтараў гэтых радкоў была фальклорная экспедыцыя на Лоеўшчыну, на беларуска-ўкраінскае пагранічча. Адна з нас выбрала прафесію фальклорыста, і за той экспедыцыяй пайшоў бясконцы ланцуг іншых, новых; для другой студэнтка экспедыцыя засталася адзінай на ўсё жыццё. Аднак для нас абедзвюх вандроўка тая незабыўная, як першае каханне. Помніцца і запісаная тады песня, хаця б жамчужына мужчынскай сацыяльнай лірыкі «Ой, забялелі снежкі» — першы на нашай памяці жывы ўзор спеваў з падводкай («гаравіком»), як гавораць у нас на поўдні).

Многіх з нас захапіла Лідзія Саулаўна і сваім стаўленнем да Баха і Шастаковіча — самых блізкіх ёй кампазітараў ва ўсім неабсяжым свеце музыкі. Яна вучыла нас не пасіўна спакываць любімую музыку, але і дзейсна прапагандаваць яе. Шастаковіч у жыцці Мухарынскай — тэма для асобнай размовы. Мы ж нагадаем толькі такія факты, як паездкі Лідзіі Саулаўны на дзень у Маскву ці ў Ленінград, каб паслухаць новы яго твор; як арганізацыя ў кансерваторыі дзвюх шастаковічэўскіх канферэнцый: як усхваляванае выступленне па радыё ў дзень 25-годдзя з дня першага выканання яго фартэп'яйнага квінтэта; як цяперашні цыкл радыёперадач пра ўсе квартэты Шастаковіча...

Пражыць жыццё, цалкам пазбаўленае эгацэнтрызму, напоўненае свядомым служэннем грамадству, абранай справе, людзям, бездакорна чыстае ў намерах і ўчынках — гэта доля шчаслівая, хаця і цяжкая. А мы, яе вучні, шчаслівыя ўжо тым, што яна жыве побач з намі.

Отдавай — і дрожащей рукой не таясь за наградой. Все сердца открываются

этим ключом, — гэтымі паэтычнымі радкамі, напісанымі быццам пра Лідзію Саулаўну Мухарынскую, мы і закончым расказ.

Зінаіда МАЖЭЙКА,
Алена САЛАМАХА.

— У нас у хаце ніхто не курьць, дык вот і... — здаецца, разгубіўшыся, пачала апраўдвацца гаспадыня.

— Выбачайце, — нібы засаромеўся дзядзька, наслініў палец і патушыў недакурваную цыгарэту. Аднак яе не выкінуў, схваў у разарваны пачак.

— Маю дурную прывычку: абы з'еў чаго — адразу цыгарэту ў рот...

— ...не чула ніколі ў хаце дыму, дык вот і незалюбіла... — вяла сваё гаспадыня.

— Яно не сакрэт, усяк бывае... — ужо не пазіраючы на гаспадыню, прамовіў дзядзька. — Адзін цыгарэтнага дыму не любіць, другі — духоў, трэці — паху газы...

— Дзе ж яна? — занепакоілася гаспадыня і неўзабаве, папрасіўшы выбачэння, таксама выйшла з хаты.

Гаспадар сядзеў моўчкі, як набраўшы ў рот вады. Пасля схамянуўся і некай няшчыра запытаў:

— Дык, можа, пан Стась, яшчэ вып'ем?

— Не, дзякую, пан Зэнусь. Больш трох разоў не п'ю. Хваціць. І так галава закружылася, — адказаў дзядзька. Чагосьці нібы збянтэжыўся, знякавеў.

— Можна, напайць вашага каня, пан Стась? — замітусіўся гаспадар.

— Зрабеце ласку, пан Зэнусь.

Тут жа гаспадар падхапіўся і патупаў з хаты. Услед за ім падскочыў, як апараны, і дзядзька, шчыльна зачыніў за гаспадаром дзверы і, нахіляючыся, зашаптаў на вуша:

— Дрэнь дзялы, хлопец. Трэба даваць адгэтуль драла. І як найхутчэй.

Янка здзівіўся і пазіраў на дзядзьку няўцяма.

— Нічога не зразумеў?

Янка паціснуў плячмыма.

— Малады яшчэ, не хітры, — ціха прамовіў дзядзька. — Не сакрэт, гэтая Ядвіга хацела даць табе хвігу... Яна акабечаная ўжо...

Янку раптоўна льюла кроў да галавы, аж зашумела ў вушах: ён добра ведаў, што значыць, калі гавораць, што «дзядзька ўжо акабечаная».

— Старога вераб'я на мякіне не падманеш... — зашаптаў дзядзька. — Не першы раз у сваты маладых важу... Бачу: не выходзіць пры святле, толькі пры цемнаце паказалася... Мяса не есць... Хм, думаю, можа, і так сабе. Дай, думаю, праверу, як ужо не раз правяраў. Закуру, дым пад нос пушчу. Усё добра — дык і будзе добра. Калі грубая часамі — дык дыму не выперціць... А калі закурваў, дык бачу: у бацькі рукі калоцяцца. Ён жа курьць, пальцы вунь якія жоўтыя, але не хацеў цяпер курьць... Пшыкнуў дымам — бачыў, як марсянула з-за стала?! Вот цяпер сам рашай: ці браць з такім ужо набыткам, ці, кажу, даваць драла, не гаворачы ні пра ніякі пасаг...

Янка разгубіўся, не чакаючы такіх Дошчакавых хітрыкаў.

— Рашай. Бо мне ад твайго бацькі будзе падзяка альбо кульбака... Вярэш такую?

— Не.

— А зямля?

— Не хачу такой зямлі...

— Тады трэба ўцякаць. Але ні з таго, ні з сьго няёмка бегчы, калі за сталом пасядзелі, хлеб-соль узлілі. Але ж трэба нешта прыдумаць, каб апраўдацца. Інакш жа зганьбяць, яны штосьці наплятуць на нас... Ведаеш што: вазьмі зараз і брыкні на дол. Качайся, енчы, губы кусай... Увзідзь у хату — я скажу: кантузіла на вайне, дык вот падучая. Толькі не дай бог, не зарагачы...

Янка сумеўся: зусім не хацелася прыдурнівацца ды прыкідвацца, што мае такую страшную хваробу. Увазнаюць усе вакол — дык людзі будуць баяцца сустрэцца з ім на адной дароце.

(Заканчэнне на стар. 12).

У канцы XI стагоддзя на крутым узгорку правага берага Нёмана ўзнік горад, якому быў суджаны вялікі лёс — Гарадзень, Гарадня, Гродна. Шматлікія гераічныя і трагічныя старонкі гісторыі нашай зямлі звязаны з Гродна і Гродзеншчынай. Калісьці гэты рэгіён Беларусі называўся «Чорнай Руссю» і «Літвою». Навагрудак, цяпер раёныя цэнтр Гродзенскай вобласці — першая сталіца Вялікага княства Літоўскага. Гэты горад пераняў дзяржаўна-гістарычную спадчыну Полацкай Русі. Тут захаваўся рэшткі старажытнага замка, Барысаглебская царква — узор беларускай готыкі, Фарны касцёл, дзе вялікі князь Літоўскі і польскі кароль Якаў Андрэвіч (Ягайла) браў шлюб з Соф'яй Гальшанскай (гэты шлюб паклаў пачатак дынастыі Ягайлавічаў на польскім прастоле). Гродзеншчына — гэта шэдэўры царкоўна-абарончай архітэктуры ў Сынкавічах і Мураванцы, гэта Мірскі, Лідскі, Крэўскі і Гальшанскі замкі.

Есць чым ганарыцца і самому Гродна. Барысаглебская (Каложская) царква — адзін з нямногіх на Русі помнікаў дойлідства XII стагоддзя, Стары і Новы замкі, касцёлы і кляштары бернардынцаў, брыгітак, езуітаў, францысканцаў, манастыр базільянак, шматлікія помнікі грамадзянскай архітэктуры са стылявымі рысамі барока, класіцызму, мадэрна, канструктывізму.

У часы Стэфана Баторыя горад быў каралеўскай рэзідэнцыяй, фактычнай сталіцай Рэчы Паспалітай. Гродна — адзін з галоўных эканамічных цэнтраў дзяржавы, слаўны сваёй навукі і мастацтвам. Тут дзейнічала медыцынская акадэмія — першая ў Рэчы Паспалітай, першая на тэрыторыі нашай краіны медыцынская вышэйшая навучальная ўстанова. У Гродне — першая ў Рэчы Паспалітай балетная трупа. Гродзенскае шкло, шпалеры — важная з'ява ў гісторыі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларусі і ўсёй Усходняй Еўропы.

Гродна памятае заняпад Рэчы Паспалітай — тут падпісаў адрачэнне ад прастола апошні кароль Станіслаў Аўгуст Пянітоўскі — і рэвалюцыйныя падзеі 1830 і 1863—64 гадоў. Менавіта на Гродзеншчыне і Віленшчыне паўстанне Кастуся Каліноўскага мела найбольшы размах. Гэты край апеты і

ўслаўлены Адамам Міцкевічам. З Гродна звязаны імёны Элізы Ажэшка і Максіма Багдановіча.

Гродна — адзін з нямногіх гарадоў Беларусі, дзе захаваўся гістарычны сілэт і планіроўка, дзе адчуваеш сувязь часоў. Але і для Гродна існуе праблема зберажэння і скарыстання гістарычных каштоўнасцей. Пра гэта пісалася і на старонках «ЛіМа» (Ю. Кішык, «Не парушыць ансамбль», 21.VIII.1981 і іншыя артыку-

толькі Гродзенскую і Брэсцкую вобласці.

Але наша майстэрня яшчэ ў стадыі фарміравання. Структура майстэрні будзе складаная з двух аддзелаў — будаўнічага, навукова-даследчага і практычнага. Перш за ўсё трэба ўкамплектаваць вопытнымі майстрамі будаўнічыя ўчасткі. Нам вельмі патрэбны добрыя муляры, цесляры, кавалі. У гэтым годзе штат работнікаў майстэрні будзе даведзены да 250 чалавек. Але гэта не вельмі шмат, калі ўлічыць колькасць аб'ектаў у Гродне і вобласці, што падлягаюць рэстаў-

весці пашпартызацыю помнікаў, іншыя даследчыя работы, якія паярэдніваюць непасрэдна рэстаўрацыю і рэканструкцыю. Трэба шчыра прызнацца, што вопыту такой работы ў нас накуль што няма. Так што дзевяццацца адначасова працаваць і вучыцца. Напачатку нам будуць дапамагаць нашы калегі з Мінска. Будзем ездзіць на стажыроўку ў сталіцу рэспублікі, а таксама ў Літву, дзе справа рэстаўрацыі пастаўлена на належны ўзровень. Не трэ-

XVII ст. на вул. Дзяржынскага. Там пасля рэстаўрацыі размесціцца маладзёжная кавярня. Словам, працы хапае, але самае цяжкае пачаць, зрушыць, справу з месца.

А. У. Бабіцкі, галоўны мастак горада:

— Не будзе перабольшаннем, калі сказаць, што адкрыццё рэстаўрацыйнай майстэрні ў нашым горадзе будзе актыўна спрыяць вырашэнню шматлікіх горадабудаўнічых праблем. Да гэтага часу рэстаўрацыя плошчаў, вуліц і асобных будынкаў горада рабілася без уліку іх гістарычнай і мастацкай каштоўнасці. Па сутнасці функцыя знішчала вобраз. Асабліва церпяць старадаўнія будынкі ад капітальных рамонтаў, якія выдуюцца звычайнымі рамонтна-будаўнічымі арганізацыямі. Для аднаўлення старадаўняй архітэктуры не хапала ні вопыту, ні ведаў. Не было нават расцэнак на такія работы. Можна зразумець будаўніка, якога падціскаюць тэрміны, можна зразумець бухгалтара, які не можа дазволіць перавышэння сметы. Але ці зразумеюць нас нашчадкі, калі параўнаюць Гародню па старажытных гравіроўках і Гродна, у якім ім дзевяццацца жыць? Ці знойдуцца словы, каб нас апраўдаць, ці варта ўвогуле шукаць апраўданне нядабайнасці і абыякавасці?

Дарэчы, асобныя прыклады неабараненай рэстаўрацыі ў Гродне былі. Узяць, напрыклад, адрамантаваны будынак адміністрацыі Гродзенскага рамонтна-будаўнічага трэста «Будбыт-рамонт» па вуліцы Ажэшка. Добра ўпісаўся гэты дом з чырвонай дахоўкай, радам акон у каменных ліштаўках у стылі XIX ст. у архітэктуру вуліцы. Але быў і адваротны бок медаля. Давялося пісаць у міністэрства лісты з просьбай заплаціць за работу «ў парадку выключэння», і гэта было, бадай, самым цяжкім этапам усёй работы.

І калі ў Гродне з'явілася рэстаўрацыйная майстэрня, дык такія праблемы самі сабою знікаюць. І можна смела зараз планавалі ўсё неабходнае, каб горад з кожным годам становіўся ўсё больш прыгожым і ўпарадкаваным. Тут і паўстае задача — добрае ўпарадкаванне паркаў, рэчышча Гараднічанкі, стварэнне вакол помнікаў суцэльных гістарычных зон.

Гродзенская рэстаўрацыйная майстэрня робіць першыя самастойныя крокі. Пажадаем ёй плёну.

Яўген ШУНЕЙКА.

Гродзенская рэстаўрацыйная

цыя. У гэтых трывожных сігналах выказвалася глыбокая заклапочанасць грамадскасці лёсам старога горада. Таму вялікай і доўгачаканай падзеяй для гродзенцаў, для ўсіх, каму блізкі і дарагі наш горад, стала адкрыццё ў ім філіяла аб'яднання «Белрэстаўрацыя». Пра першыя крокі гродзенскай рэстаўрацыі гавораць тыя, хто мае да гэтай справы непасрэднае дачыненне.

А. Ф. Самуйлаў, дырэктар Гродзенскай міжабласной спецыяльнай навукова-рэстаўрацыйнай вытворчай майстэрні (СНРВМ):

— Справа рэстаўрацыі горада, вядома, вельмі патрэбная і актуальная. Прыемна, што мы ад чыста тэарэтычных разважанняў пераходзім да практычных дзеянняў.

Перш за ўсё дзяржава выдзеліла неабходныя для кожнай вялікай справы фінансавыя сродкі. Сёлета нам трэба асвоіць 1 млн. 200 тыс. рублёў. Давайце параўнаем. Рэспубліканскія рэстаўрацыйныя майстэрні ў мінулыя гады асвойвалі крыху большую суму для рэстаўрацыі аб'ектаў па ўсёй Беларусі, а мы абслугоўваем

рацыі. На пачатак года мы вызначылі стварэнне базы матэрыяльнай, каб можна было забяспечыць шырокі фронт работ. Спадзяёмся на дапамогу Упраўлення культуры аблвыканкома і іншых абласных і рэспубліканскіх устаноў і арганізацый. Думаем, будучы чуйнымі да нашых праблем і жыхары горада. Чаму, скажам, не стварыць спецыяльны студэнцкі будатрад, які б у летні час працаваў на рэстаўрацыі.

Многае дзевяццацца зрабіць, таму не хочацца забягаць наперад. А зараз наша першая задача — стварыць працаздольны калектыў, стварыць матэрыяльную базу, «стаць на ногі» і пачаць працаваць так, каб не было сорамна перад тымі майстрамі мінулага, чыю работу нам аднаўляць, вяртаць ёй былую прыгажосць.

В. І. Краўчанка, загадчык навукова-даследчага бюро Гродзенскай міжабласной СНРВМ:

— Пачатак работы наша навуковае падраздзяленне звязвае з яснай і дакладнай пастаўкай задачы. Зараз мы яшчэ толькі падбіраем неабходных спецыялістаў, якія павінны пра-

ба забываць і пра нашу патэнцыяльную базу — Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт, які з часам будзе пастаўляць нам кадры гісторыкаў, даследчыкаў.

Працэс даследавання кожнага помніка патрабуе руплівай работы ў архівах, вывучэння разнастайных гістарычных крыніц. Ад гэтага залежыць і канчатковы вынік работы з аб'ектам.

Рэстаўрацыя — гэта толькі палова справы, не менш важнае пытанне прыстасавання помніка мінулага да патрэб сённяшняга дня. Прыгадаю дыпломную работу выпускніка Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (аддзяленне «Інтэр'ер і абсталяванне») І. Ганеева «Рэканструкцыя з прыстасаваннем для гандлёвай і выставачнай зоны дамоў 25—27 на вул. Савецкай». Работа маладога мастака часткова будзе выкарыстана ў нашай працы.

У гэтым годзе мы плануем распрацоўку дакументацыі і на 28-мі аб'ектах у горадзе і вобласці. Сярод іх Стары замак у Гродне, царква абарончага тыпу ў Мураванцы, касцёл ў Гайціонішках і інш. Адным з першых аб'ектаў рэстаўрацыі ў гэтым годзе будзе будынак

дзядзька, з сілаю мнучы Янку паранены плячук, што Янка хацеў ці не хацеў, а напраўду ўжо мусліў цярэць і ныць. — Не сакрэт, выпіў крыху, дык вот і кінула... Я ж казаў пану Зенусю: яго параніла. Аж яго яшчэ і моцна кантузіла. У галаву. Дык, бывае, і кідае раз, а то і два разы на тыдзень... Добра, што цяпер ціхлі, а дома, бывае, кідаецца, можа ўсё ў хаце перабіць...

«Ну і брахун стары!» — слухаючы гэтыя дзядзькавыя складанцы, думаў Янка.

— О, божачка! — заспачувала гаспадыня, канечне, ужо не хочучы ўпіхнуць сваю грэшную дачку такому хвораму чалавеку.

— Трэба яго на двор вынесці, на свежы дух... — сказаў дзядзька, а затым, нагнаючыся, шапнуў: — Ашчэр зубы вочы вылупі...

Тут жа старыя, крэкчучы, пачалі выцягваць яго, важнага, ашчэранага, на ўцямянелы ўжо двор — да воза.

Спехам падзякаваўшы за пачастунак, папрасіўшы выбачэння і нават не ўспамінаючы пра запіны, дзядзька пачаў разварочвацца і выязджаць з двара. Дошчачкі не затрымлівалі, па-сапраўднаму ці толькі дзеля прыліку бедавалі, спачувалі ды праводзілі да дарогі.

Дзядзька паганяў каня, каб той нёсся на ўвесь дух. І ўжо за вёскаю абурыўся:

— Эйш, хітруны! Мяне, старога вераб'я, янкавінца, хацелі абдурчыць! Думалі, што аслы, словамі ласкавымі, гарэлкаю, пачастункам вочы, розум затуманяць... Не-э! Нас можна запалохаць, набіць, але нас не абхітрыць. Я хітрыкі вашы адразу ўбачыў: на губах — мёд, а на сэрцы — лёд...

У Янкі ж не было вялікай злосці на Дошчачкаў, на іхнюю спакушаную некім дачку — наадварот, ён шчыра спачуваў ёй. Лежачы на здаровым баку, рашыў сабе: усё больш сёлета нікуды

ў сваты не паеду. Не буду завіхацца жаніцца.

— Не гаруй, — па-свойму зразумеў яго маўчанне дзядзька. — Багатырэ багатырамі, зямля зямлёю, а не сакрэт, не надта вялікі гонар з імі парадніцца. У іх і коні, і каровы, і свінні горшыя, чым у нас, і самі яны цянейшыя, дурнейшыя, і гутарка ў іх горшая за нашу! Не сакрэт, чалавека з нашай вёскі аж любо паслухаць, як ён гаворыць, а яны і картаваць, і гугнявяць. Адным словам, прудзяне. Мужыкі... Не раўня нам, местачкоўцам...

Янка ні згаджаўся, ні супярэчыў, хоць адчуваў: дзядзька перабольшвае, наўмысна нагаворвае на прудзян. Яны такія ж самыя людзі, як і ўсе астатнія.

— Не гаруй, кажу, — супакойваў ці сам супакойваўся дзядзька. — Хлопец малады, відны — без жонкі не застанешся. Апытаем, знойдзем харошую і багатую дзяўчыну ў Налібаках ці ў Дзераўной. Альбо ў тым жа Брынічаве...

СВАТЫ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 8—11).

— Не бойся, — вучыў дзядзька. — І мы пра іх, і яны пра нас маўчаць будучы... Бо нікому не будзе карысці малаць языкам адным пра аднаго... — І, пачуўшы тупат у сенцах, зашыпеў гусаком: — Ну! Валіся! Курчэся, стагні!

Янка бухнуў з зэдліка на падлогу — тварам да сцяны. Як і вучыў дзядзька, застагнаў ды закурчыўся.

— А божачка! — адразу ж пляснула рукамі гаспадыня, як толькі ўвайшла ў пакой. — А што ж з вашым маладым, пан Стась?

— Бяда, пані Антося, — завохаў

Не мной заўважана, толькі пацвярджаю: сама больш часу для чытання ў школьнікі і студэнцкія гады. Паміж імі ў мяне, праўда, — амаль трохгадовая армейская служба, але яна толькі абстраыла голад да чытання. Спраў у юнацтве загалвалася на ўсё жыццё, а парабыць іх хацелася адразу, і працягчыце ўсе кнігі адразу. Тады ўсё здавалася на сіле, усё можна здолець, усюды паспець. Свет абняць — і то: а чаму б не?! Як яны ўдаваліся, тыя справы, — гаворка іншая, а паспявалася сапраўды ўсюды. Амаль усюды!

У тыя шчаслівыя гады працягчыце я раман Міколы Ткачова «Згуртаванасць». Кніжак было мала. Усе даваенныя — калі не спалены ці не згараны, то скўрапы. Бібліятэкі ў школах, пры хатах-чытальных месціліся ў адной шафе, бо ствараліся літаральна на голым месцы. У раённых газетах друкаваліся нататкі селькораў пра рост дабрабыту, у якіх расказвалася, што нехта купіў нікеляваны лажак, канапу, у некага завялася этажэрка і кніжкі на ёй. У той час працавалі кніганосы — найбольш моладзь, — што насілі па вёсках кнігі з сельсавецкай хаты-чытальні. Пра такіх сёння ці чулі? Тэлевізараў не было, радыё — таксама, электрыка — не глыбей раённага цэнтры, ды і то не кожнага. Мястэчка з нейкім заводзікам і з дынамай на ім, а значыць і з лампачкай з чырвоным напалам пры ворах здавалася новым і вялікім светам. Увесь вольны час, што знаходзіўся ў людзей, аддаваўся кнігам. Чыталі амаль усе, чыталі ненадольна. З'яўленне кожнага твора заўважалася амаль усёй рэспублікай. Памятаю — думаю, не адзін я — калі не змест, то назвы многіх і многіх раманаў і аповесцей шмат якіх савецкіх пісьменнікаў па спісах лаўрэатаў Сталінскіх прэміяў першай, другой і трэцяй ступеней. Гэтыя спісы друкаваліся цэлымі газетнымі старонкамі. Адзначалася, як мне ўяўляецца сёння, усё больш-менш значнае, што стваралася пісьменнікам. Праўда, у тых вялікіх спісах не вельмі густа было беларусаў, як не знайшоў я і згаданага рамана Міколы Ткачова. І зноў-такі з вышнімі сённяшняга дня, мне зразумела чаму: з-за нашай няўвагі да працы таварыша, непаваротлівасці, якія мы любім часта прыкрываць традыцыйнай беларускай сціпласцю. А яшчэ горш — дай бог памыліца!

грызе нас рэўнасць да поспеху сабрата, зайздасць. Не ўмеем мы радавацца за чужую ўдачу, не навучыліся яшчэ разумець, што кожнае прыстойна і хораша сказанае слова, — я ўжо не гавару — таленавіта! — наша агульная ўдача, наш агульны набытак.

Раман Міколы Ткачова «Згуртаванасць» пра ўсенародную барацьбу супроць захопнікаў і іх памагачы, пра партызанства. Я ўжо казаў пра голад на кніжкі. А тут — кніга пра добраагульную ўдачу, наш агульны набытак.

рабязнасці напісання рамана. Ткачоў быў на фронце, у партызанах. Яго цяжка кантузіла. З-за кантузіі, відаць, ён усё жыццё міжвольна плюскаў вачыма, у яго торгаліся густыя прыгожыя бровы. От напісаў слова «прыгожыя» і адразу ўсплыло: рыжыя. Не, ён не быў рыжы, хоць іншы раз той-сёй і называў яго гэтак. Па колеру валасоў ён быў светларусы, недзе саламяны, ці блізка да гэтага...

Як расказвалі, Мікола Гаўрылавіч, працуючы ўжо карэспандэнтам магілёўскай абласной газеты «За Радзіму», апрануты ў шыбель, з аўтаматам на грудзях ездзіў ад вёскі да вёскі, з раёна ў раён на белым, выбракаваным з армейскага абоза кані. Цераз плячо вісела афіцэрская сумка, поўная блакноў і запісных кніжак. Туды ён занатоўваў і матэрыялы для газеты і матэрыялы для будучага рамана. Матэрыялы, што называецца, яшчэ не паспеў астыць. Стаяла восень 1943 года, час, калі першы баец-вызваліцель ступіў на беларускую зямлю, ступіў і пацалаваў яе.

Пазней з вуснаў Міколы Гаўрылавіча, а найбольш з расказаў пра яго, — бо я не быў ні блізім, ні давераным сябрам Ткачова, я быў таварышам па рабоце і прыцелем па духу, — даведаўся пра некаторыя пад-

дэнтам магілёўскай абласной газеты «За Радзіму», апрануты ў шыбель, з аўтаматам на грудзях ездзіў ад вёскі да вёскі, з раёна ў раён на белым, выбракаваным з армейскага абоза кані. Цераз плячо вісела афіцэрская сумка, поўная блакноў і запісных кніжак. Туды ён занатоўваў і матэрыялы для газеты і матэрыялы для будучага рамана. Матэрыялы, што называецца, яшчэ не паспеў астыць. Стаяла восень 1943 года, час, калі першы баец-вызваліцель ступіў на беларускую зямлю, ступіў і пацалаваў яе.

Пасля Ткачоў працаваў сакратаром газеты. Газеты на той час выходзілі далёка за поўнач. Закутак сакратара быў адбіты ад астатняга пакоя дашчанай перагародкай, якая не даходзіла да столі. Сакратар шыраваў над газетнымі палосамі. Кабінетаў ці чаго іншага, дзе можна было б адасобіцца, астацца сам-насам, не было. Таму ён тут прыхваткамі працаваў і над раманам. Працуючы, многа курюў. Сіні дым выпаўзаў з-за перагародкі і густой сіняй хмарай стаяў пад столлю ўсяго пакоя.

У красавіку 1957 года ў Каралішчавічах праводзілася нарада маладых. Неспадзявана быў выкліканы на яе і я. Салдатам. Да слова, ваенных на той нарадзе было трох, акрамя

мяне — Уладзімір Верамейчык і Мікола Сіскевіч. Я служыў у авіяцыйнай параднай дывізіі. Якраз ішла падрыхтоўка да першамайскага параду. (Тады самалёты праляталі над Масквой, над калонамі войскаў на Краснай плошчы). У сувязі з падрыхтоўкай да параду мы памянялі аэрадром. І пакуль выклік на нараду шукаў мяне, я на дзень прыпазіўся.

Саюз пісьменнікаў размяшчаўся па вуліцы Энгельса ва ўтульным і гасцінным будынку, у якім, здаецца, не зачыняліся

равіч Есакоў. На «ЗіМе». Ткачоў і ўладкаваў мяне да іх пажыраць. У гаворках — найбольш у маіх адказах на пытанні «жывых пісьменнікаў» — мы і даехалі да Дома творчасці.

У доме Саюза пісьменнікаў, памятным і гістарычным (у ім быў узарваны намеснік Гітлера на Беларусі Вільгельм фон Кубэ), у адным пакоі месціліся Тарас Канстанцінавіч Хадкевіч і Мікола Гаўрылавіч Ткачоў. Хадкевіч — кансультант, Ткачоў — адказны сакратар. Стар-

Уладзімір ПАУЛАЎ

А СПЯВАЎ ЁН ПРА ШЭРЭУ ВУЦЮ...

шыняй праўлення Саюза пісьменнікаў БССР быў Пятрусь Усцінавіч Броўка.

Не часта я заходзіў у саюз. Броўку бачыў яшчэ радзей і мімалётам, а вось дзверы на супраць, дзе працавалі Хадкевіч і Ткачоў, былі, мабыць, адчынены заўсёды. Наўскасяк ад іх за шырокім сталом сядзеў Ткачоў і, як помніцца, заўсёды нешта пісаў. Курюў і пісаў, памагаючы сваім думам бровамі. Бо яны ў яго заўсёды як рухаліся. Калі Мікола Гаўрылавіч уставаў з-за стала выйсці ў прыёмную, дзе была Тацяна Кузьмінна Іваніцкая, або зайсці ў кабінет да Броўкі ці проста пасля доўгага сядзення размяць ногі, нешта абдумваючы, ён пацягваў носам, крокнібы прыпятываў, нібы прыціскаў усім целам.

Аднаго разу, убачыўшы мяне ў калідоры, Мікола Гаўрылавіч сказаў:

— Уладзімір, зайдзі да мяне. — Маё імя ён вымаўляў заўсёды з «у-кароткім».

Я зайшоў. — Пшы заяву на дапамогу. — ?

— Маладым аўтарам мы аказваем дапамогу. Па 30 рублёў. Ты ж — малады аўтар.

У тым, што я — малады аўтар, сумнення не было. Але як быць з дапамогай? За вайну і пасляваенне давалася нагля-

дзверы — да таго быў ён напоўнены духам прыязнасці і павагі адзін да аднаго. І не толькі равеснікаў, а і старэйшых да маладзейшых, і наадварот. Літаратурная моладзь, да якой бачком суседзіўся і я, лічыла Саюз пісьменнікаў ледзь не святым месцам. А вера ў тое, што там творацца справы толькі святыя, была непахісная. У прызначэнне пісьменніка, у яго грамадзянскія пазіцыю і паводзіны, як дарэчы, у сілу друкаванага слова — яшчэ адзін мой непахісны столп! — я прымушаю сябе верыць і сёння.

Вясной 1957 года, калі праходзіла нарада маладых, Мікола Ткачоў не быў сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Ён стаў ім праз два гады. А тады ён рэдагаваў «ЛіМ». А мне, салдату, які з хваляваннем пераступіў парог такога сьліннага дома і сярод іншых убачыў там і Ткачова, падаўся ён тады самым большым начальнікам. Відаць, на тую пару Мікола Гаўрылавіч зайшоў у саюз на нейкай сваёй рэдактарскай ці пісьменніцкай справе.

Чаму ён здаўся мне самым большым начальнікам? Ён прыняў самы занепакоены ўдзел: як перакінуць мяне ў Каралішчавічы? А неўзабаве выпала і казія. Туды ехалі Іван Пятровіч Шамякін і Аляксандр

ку не пазнаў. Няма ўсплэскаў на золку, удараў жэраха па хвалях, няма ямаў з вірамі, іх зацягнула пяском. Бачыў пажылога рыбака, які са слязамі на вачах гаварыў, што раку не пазнаць. «Не прыеду я больш сюды, душа баліць».

Баліць душа і па Сажы, і па Бярэзіне, і па Дняпры. Хто ж прыдумаў такое «ноўштва», калі да баржой цягнецца на тросах шматпудовая бетонная бэлька... Разумею яе прызначэнне — каб баржа на паваротах не села на мель або не трапіла на бераг. Але што яна робіць з рэчышчам, з падводнай расліннасцю, якую шкоду наносіць рацэ, а ў канчатковым выніку краіне? І ў галаву прыходзіць адно: жывём толькі сённяшнім днём, бяром, бяром, а проста — знішчаем і не думаем, што мы пакінем дзецям, унукам...

Я люблю лавіць рыбу, найперш сам працэс. Злавіць на спінінг жэраха! Колькі трэба мець цярпення і ўмельства! Трэба яго высачыць недзе за карчом або дрэвам, нахіленым да вады, і абавязкова на плыні, дзе ён падпільноўвае сваю ахвяру і сполахі яго напаўняюць ранішняю глады ракі. І ад водару лугоў, ад бруення ракі, ранішніх туманоў радасць напаўняе цябе... І раптам — ма-

торкі. Адна за адной, ды яшчэ са спаранымі маторамі — як нашэсце. А спытаць — каму патрэбны маторныя лодкі? У першую чаргу — браканьеру. Сапраўдны рыбак, аматар прыроды ніколі не будзе лавіць рыбу на вуду з маторнай лодкі. Ён пройдзе 20—40 кіламетраў па беразе і зловіць сваю рыбіну. А браканьеру трэба многа рыбы, і лавіць ён яе любым спосабам — сеткай, восцямі, электравудай і г.д. і г.д.

Куды мы глядзім і чаму мы маўчым, чаму не забараняем на малых рэках (а ў Беларусі яны ўсе малыя) маторныя лодкі? Колькі бензіну ад іх трапляе ў раку, колькі шкоды яны наносаць?

Сілява — возера адно з прыгажэйшых, і там маторкі. Возера можна за 5 гадзін абсыці на вёслах, дык жа не — равуць «Віхры», грыміць кананада ў дзень адкрыцця палявання. Апынуліся мы там з мастаком Аляксандрам Чартовічам. Туды мы, на яго радзіму, ехалі з радасцю, а вярталіся самотныя. Гіне і гэтая жамчужына, апісаная ў летапісе, і багатая сваёй гісторыяй.

Кажуць, што там будзе штосці будавацца, і возера знікне. А што будзе са стара-

жытнымі ўзгоркамі — захаванымі? І што будзе з цудоўнай, найчыстай вадай? А яе ж не гэтак шмат ужо і засталася...

Мае рацыю Ігар Шклярэўскі, прыгадаўшы цудоўныя помнікі літаратуры, і думкі, якія гучаць у іх.

«Хлеб — святыня. Маці — святыня. Фрэскі старажытнага храма — святыня. А вада, пачатак усіх пачаткаў, не святыня!» А як мы зберагаем гэтую святыню?

Ю. МАРУХІН,
заслужаны дзеяч мастацтваў
БССР, кінааператар і
рэжысёр-пастаноўшчык.

АД РЕДАКЦЫІ:

З гэтым лістом у рэдакцыю карэспандэнт «ЛіМа» пазнаёміў начальніка Беларускага ўпраўлення па ахове і аднаўленні рыбных запасаў і рэгуляванні рыбалоўства Аркадзя Фёдаравіча Мядзвецкага і папрасіў пракаментаваць яго.

— Белрыбвод удзяляе максімум увагі пытанням нагляду за рыбнай гаспадаркай, — сказаў ён. — За пяцігодку мы правялі 17471 прадрывемства, выявілі 2125 парушэнняў, 3433 прамысловыя, камунальныя і сельскагаспадарчыя прадпрыемствы ўзяты намі на ўлік.

Толькі ў мінулым годзе да

ПРЫРОДА І МЫ

«РАКЕТАЙ» ПА РЫБЕ...

Артыкул Ігара Шклярэўскага «Баліць душа» (у «Літаратурнай газетзе») перадае і мой душэўны боль. Гаворачы пра шалёны бег «Ракет» па нашых рэках, аўтар піша: «І раптам я ўявіў усю даўжыню гэтай хвалі — ад Мазыра да Турава, — 200 км. Ударнай хвалі — улева і ўправа!».

Так, гэта тысячы выкінутых на бераг малькоў, аголеных каранёў — менавіта такую карціну ўбачылі і мы ў час здымкаў фільма «Паводка» (рэжысёр Віталій Чацверыкоў, аўтары сцэнарыя Фёдар Коней, Віктар Казьмо, Вячаслаў Адамчык). Амаль год мы працавалі ў гэтых мясцінах. І ў карціне, мне здаецца, ёсць і боль душы, і праўда аб здзеках з прыроды.

Я бачыў «Ракеты» на ўсёй Прыпяці — ад Пінска і да ўпа-

дзення яе ў Днепр. Гэта не 200 кіламетраў, а значна больш. Там, дзе пясчаныя берагі, малыкі хваляй выкідаюцца на бераг, і няма каму іх вяртаць у раку. Яны гінуць! Гінуць сотнямі. А ў «Ракетце» едуць, асабліва ўвосень, тры-пяць чалавек.

У мяне ёсць знятыя кінакадры, дзе гэтае серабро спачатку варушыцца, а потым ператварыцца ў гніль. Ёсць кадры, якія я зняў і на Чырвоным возеры (або, як раней яго называлі, «Князь-возеры»), дзе было раней рыбы «видимо-невидимо». Кадры з загінутымі сазанамі, ляшчамі, шчупакамі. Я нічога не інсцэніраваў: проста зняў, што аднойчы ўбачыў — берагі, услаўныя рыбакі, мёртвых белых дзесяцікілаграмовых нежывых «прыгажунюў», што пагойдваліся на хвалях іх чаратоў.

Быў на Нёмане і, дальбог, ра-

дзешца старцоўства, жабрацтва, пасмакаваць абразлівай беднасці. А тут — 30 рублёў! Гэта ж — стыпендыя трэнякурніка (я якраз быў тады на трэцім курсе універсітэта). Але я не жабраў і не бедны, каб браць дапамогу (знутры нешта нашэптвала: мі-лас-ці-ну, мі-лас-ці-ну). Я не ведаў яшчэ, што бюджэтам Саюза пісьменнікаў у каштарысе прадугледжана пэўная сума на работу з маладымі: тыя ж нарады, тая ж разавая дапамога. Што гэта — адна з форм (матэрыяльнае заахвочванне) работы з творчай моладдзю.

— Дык трэба табе грошы ці не? — перапытаў Мікола Гаўрылавіч.

— Трэба.

— От бачыш. Тады — пішы заяву. Бяры аркуш паперы і пішы.

Гэты матэрыяльны выпадак пераканаў мяне ў маладыя гады, што большага начальніка за Ткачоў у саюзе няма.

Мікола Гаўрылавіч браў мяне на работу ў апарат Саюза пісьменнікаў Беларусі. На пасадку кансультанта. У самым пачатку 1971 года. Я сказаў «браў» і юрыдычна, відавч, сказаў няправільна. Бо кандыдатура, пэўна ж, абмяркоўвалася на сакратарыяце, але званок у кінабулетэнь «На экраны Беларусі», дзе я на той час працаваў, быў ад яго. Таму так і кажу.

Браў ён мяне на работу і ў выдавецтва «Мастацкая літаратура». З красавіка 1972 года, з дня заснавання выдавецтва, ён быў прызначаны яго дырэктарам.

Калі зрабіць невялікае адступленне, то кніжкі, пазначаныя фірмай «Выдавецтва «Мастацкая літаратура» пайшлі ў свет у канцы красавіка таго ж года. У мяне выходзіла якраз апавесць «Тайна бункера № 7» (пераклад апавесці «Пажарніца»). Яна была першай кнігай «Мастацкай літаратуры». Прынамсі, так казалі мне ў рэдакцыі, калі дарылі сігналны экзэмпляр кніжкі.

Выдавецтва толькі пачыналася. Запоўніць штаты на 90 чалавек няпроста. Яшчэ было неведома, дзе размясціцца маладому выдавецтву. Таму Мікола Гаўрылавіч ці не кожны дзень быў у саюзе.

Аднаго разу ён сказаў:

— Уладзімір, пераходзь да нас працаваць. Я ўжо абгаварыў тут з кім трэба. Калі згодзен, аформім перавадам. Узначалім пазію.

— Адзел?

— Бяры вышэй — рэдакцыю.

І я згадзіўся. Сваім таварышам цяпер гавару ў жарт, што дзесніш гадоў прасядзеў на вулкане, маючы на ўвазе дзеснішгоддзе, якое аддаў рэдакцыі пазіі. Ну, а калі браць усе рэдакцыі, а іх было сем, то Мікола Ткачоў сядзеў адразу на сямі вулканах. А ў кожнай рэдакцыі свой аўтар, і кожны, — а так, мабыць, думаюць пра сябе многія, — не менш як геній. І кожнаму вымі і падай. На ўсіх, вядома, не хапае і ніколі не хопіць. А яшчэ калялітаратурныя людзі. І зноў-такі, у кожнай рэдакцыі свае. А для Міколы Гаўрылавіча ўсе яны былі ягоньня. Бо ён — і бог, і судзя. Да яго — і з праўдай, і з крыўдай, па дапамогу, па абарону ад нас, сякіх ды такіх.

І гэта тодыкі з сямі рэдакцыяй. А яшчэ ж амаль столькі іншых рэдакцыйных службаў. Ды выкананне месячных, кварталных планаў, ды пасаджэнні калегій у Дзяржкамвыдзе, складанне і ўтруска планаў, кніжныя выстаўкі-кірмашы ў Маскве, нарады, пісьмы, скаргі, фінансавыя справы выдавецтва і г. д. і да таго падобнае. І разам з усім гэтым ён — наш грамадзтва, наш дыпламат, наш начальнік і бацька.

— Складанае жыццё, Уладзімір. Ой, складанае, — не адзін раз чуў я ад Міколы Гаўрылавіча.

Гарачае крэсла дырэктара выдавецтва. Яшчэ якое гарачае! Гарыць у тым начальніцкім крэсле здароўе, як порак.

Мікола Ткачоў усё сваё жыццё працаваў з людзьмі. Яго вялікі вопыт ні разу не дазволіў яму накрываць з гарачкі, злоўжыць уладай, дадзенай яму, не знайсці адзіна правільнае рашэнне і выйсце з кожнай, самай няпростай сітуацыі.

У выдавецкай рабоце, я сказаў бы, «фірменнай» правінасцю з'яўляецца нясвоечасовая, неадпаведная графіку здача рукапісу з рэдакцыі ў вытворчы адзел. Прычыны таму многа. Але, як правіла, рэдактар кнігі бывае вінаваты перад усімі і ва ўсім. Тут ён — стрэлачнік, і ўсе гузакі і тумакі — яго. Аднак Мікола Ткачоў у любой сітуацыі даходзіў да першых прычын, стараўся разабрацца ва ўсім.

Каб не падумалася каму, што ён быў мяккацелы або ўсёдаравальны, то не. Але ён не сек з пляча, ён мог і спягнаць за недагляд, і, параіўшыся, знізіць

прагрэсіўку. Не разабраўшыся, рашэнні ён не прымаў. Душэўнай траўмы ён не прычыніў нікому.

Мікола Ткачоў валодаў выключнымі арганізатарскімі здольнасцямі. Ці то ў правядзенні нейкага мерапрыемства, скажам, суботніка на будаўніцтве Дома кнігі, дзе разам з намі працаваў і сам, ці з выкананнем фінансаванага плана, у чым немалую паслугу яму рабіла эканамічная адукацыя, набытая перад вайной.

Дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» кожную сераду праводзіў вытворчую лятучку (яны праводзіліся і цяпер). Як сёння бачу: то лёгка, то стомлена Мікола Гаўрылавіч устае з-за свайго стала. Заціснутыя ў «пальцах» левай рукі, трымае ён акулеры, якія, дарэчы, надзяваў рэдка. У правай — папка з паперамі, з якімі трэба знаёміць бліжэйшых сваіх памочнікаў. Нібы прыціскаючы крок, ідзе, садзіцца, спакойна і роўна гаворыць загадчыцы вытворчага аддзела: «Ну, дакладвайце...»

Мікола Гаўрылавіч вельмі даражыў калектывам, які падабраў. Можна сказаць, любавіўся ім. Дзе трэба, ён гаварыў так:

— У нас калектыв адукаваны, падрыхтаваны. У нас машыністкі — з вышэйшай адукацыяй. Нашы людзі чытаюць кнігі, якіх яшчэ ніхто не чытаў. Яны прымаюць рашэнне: быць кнізе ці не быць. Гэта вялікая, я сказаў бы, высокая адказнасць.

Мікола Ткачоў балюча перажываў страту равеснікаў, блізкіх, маладзейшых літаратараў. Перажываў амаль фізічна. Надоўга замаўкаў, думаючы, відавч, пра сябе, пра сваё здароўе. Хоць мне здавалася, што ён заўсёды быў здаровы. Але пасля кожнай смерці пісьменніка ён засмучана гаварыў:

— Снарады падаюць усё бліжэй...

Нечакана і вельмі рана, у шэсцьдзесят адзін год, прыляцеў і разараўся і яго снарад. Здарылася гэта 20 красавіка 1979 года.

У гэты дзень кожны раз прыязджаем мы на могілкі па Маскоўскай шашы. Пакласці кветкі, сказаць слова. Прыязджаем тыя, хто працаваў з ім у выдавецтве з першага дня, з першага года. На жаль, у такіх паездках нас усё меншае. Бо ўсё бліжэй падаюць снарады

ля іншых жыццяў і ля нечай памяці.

...Пісьменнік Мікола Ткачоў, як мог, падахвочваў творцаў. Ён гаварыў нам:

— Хлопцы, вы сачыце за добрым аўтарам. Графамаман прабешча і сам.

Вядома, што ў выдавецкіх планах заўсёды цесна. У канцы года трэба некага скарачаць, некага пераносіць на наступны год. Гэта вельмі балюча для таго, каго скарачаюць, і для таго, хто скарачае. Каб на трохкі зменшыць боль хоць аднаму, сваю кнігу «Дыханне агню», прымеркаваную да 60-годдзя, Мікола Ткачоў уласнаручна выкрэсліваў з планаў два-тры гады. І кніга выйшла пасля юбілею.

Мы гэта помнім.

Мне трохкі давялося там-сям пабываць, а найбольш пачуць ад людзей дасведчаных востра пра што: чалавека творчай прафесіі трэба пастаянна натхняць. Калі не натхняць, то заахвочваць творцу проста неабходна. Па гэтай прычыне, відавч, у Францыі ўстаноўлена вялікая колькасць розных прэмій. Вартаснага выражэння краіна не будзе — яно самае рознае, часам нават сімвалічнае. У Славакіі, напрыклад, акрамя іншых, ёсць прэмія літфонда. У 8.000 крон (800 рублёў). Яны прысуджаюцца за лепшы рукапіс першай кнігі, падкрэслю — рукапіс. Да прыкладу, пад час майго знаходжання ў Славакіі такую прэмію атрымаў таленавіты малады на той час паэт Міша Худа.

На выдавецкім рэдакцыі я звяртаўся з прапановай устанавіць літаратурныя прэміі выдавецтва «Мастацкая літаратура». І зрабіў гэтыя прэміі імянымі — імя першага дырэктара выдавецтва Міколы Ткачоў.

Кажучы па-руску, мая прапанова пакуль «не возымела»...

Мікола Ткачоў меў нямала сяброў. Яго асоба і характар былі створаны для дружбы, дабрыні. Ён разумеў людзей, любіў іх. Ён адчуваў душой на добрае. Чуйны быў ён і на слова. Пранікнёна, да слязы, спяваў песні. А спяваў найчасцей сваю любімую:

Ой, вецер вее, ой, ды вецер павявае.
Ой, маці ў донькі пра жыццё пытае.
Ой, спытай, маці, ды ў шэрае вучыці.
Ой, шэрая вуця ды на моры начуе,
Ой, яна ж ды маё ўсё горачка чуе.

Такім задумліва-журботным, як гэта песня, бачу яго і сёння.

Мікола ВІШНЕЎСКИ

17 сакавіка пасля працяглай хваробы на 76-м годзе жыцця памёр пісьменнік Мікола Вішнеўскі.

Мікалай Аляксеевіч Вішнеўскі нарадзіўся 28 сакавіка 1910 года ў Гомелі ў рабочай сям'і. У 1931 годзе скончыў Белдзяржтэхнікум у Мінску і пачаў працаваць у газеце «Звязда». Вучыўся ў Маскоўскім кінастудыі, быў загадчыкам сельгасаддзела ў Вілейскай абласной «Сялянскай газеце». На пачатку вайны служыў у будаўнічым батальёне на Бранскім фронце, потым быў начальнікам пездрукарні на Калінінскім фронце, літсупрацоўнікам у рэдакцыі газеты «За саабодную Беларусь», часопіса «Партызанская дубінка». З лістапада 1942 г. — спецагранспандэнт газеты «Савецкая Беларусь», а з 1944 года — загадчык сельгасаддзела, уласны нарэспандэнт газеты «Звязда». Апошніе месца працы перад выхадам на пенсію ў 1967 г. — намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Сельское хозяйство Белоруссии».

Член КПСС. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны» і медалямі.

На творчым рахунку Міколы Вішнеўскага шматлікія нарысы, якія друкаваліся ў часопісах і газетах, кніжкі пра перадавых людзей рэспублікі, а сярэд іх — «Майстар конегадоўлі», «Герой Сацыялістычнай Працы Еўдакія Кухарава». Выйшаў таксама зборнік аповяданняў «Скарб зямлі». Мікола Вішнеўскі — аўтар некалькіх навукова-папулярных і вучэбных сцэнарыяў.

Пісьменнік добра ведаў жыццё, чэрпаў з яго сюжэты і вобразы для сваіх твораў. Быў па-партыйнаму прынцыповы, працалюбівы і чуйны.

Светлая памяць пра Міколу Вішнеўскага назаўсёды застаецца ў сэрцах тых, хто яго ведаў, з ім ён працаваў.

САЮЗ ПІСЬМЕННИКАУ БССР.

Саюз пісьменнікаў БССР з глыбокім жалем паведамае, што на 76 годзе жыцця памёр пісьменнік Мікола ВІШНЕЎСКИ, і выказвае спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

АДЗІНЫ У ВОБЛАСЦІ

З новай праграмай выступае цяпер у гарадах і вёсках вобласці эстрадна-сімфанічны самадзейны аркестр, створаны пры Баранавіцкім гарадскім Доме культуры, — калектыв маляды і пакуль што адзіны ў вобласці. Аркестр — неаднаразовы ўдзельнік і прызёр многіх фестываляў і конкурсаў, лаўрэат Усесаюзнага агляду самадзейнай мастацкай творчасці, прысвечанага 40-годдзю Першага савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Удастоен ганаровага звання — народны.

Пры Баранавіцкім гарадскім Доме культуры працуюць 25 самадзейных мастацкіх калектываў. Пляч з іх — народны.

БЕЛТА.

Удакладненне

У рэцэнзіі У. Замкаўца «Кінула Люда, маніла Святлана...» («ЛіМ», 25.02.1986 г.) на кнігу твораў маладых празінікаў «Сутрэча» (выдавецтва «Мастацкая літаратура», 1985 г.) адным з рэцэнзентаў выдання названы А. Марціновіч. Прозвішча яго пазначана на шмукцтыле зборніка, але на самой справе А. Марціновіч не з'яўляецца рэцэнзентам гэтай кнігі.

адміністрацыйнай адказнасці за розныя парушэнні прыцягнуты 2950 асоб. З вінаватых спагнана 66380 рублёў штрафу. Прычым штраф цяпер бярэцца з заробнай платы, а не са сродкаў прадпрыемстваў. За найбольш грубыя парушэнні вінаваты прыцягваюцца і да крымінальнай адказнасці. Так што магу канстатаваць: усе гэтыя меры садзейнічалі таму, што колькасць парушэнняў у апошні час зменшылася.

Цяпер канкрэтна па пытаннях, закранутых у пісьме.

Рух быстраходных суднаў, тых жа «Ракет» па рэках — праблема надзвычай вострая. Сапраўды, летам, калі ўзровень вады ў рэках памяншаецца, калі рыба падымаецца ў верхнія слаі, яна можа трапіць пад вінт рухавіка. Яшчэ два гады назад можна было назіраць карціну, прыкладна такую, якая намалевана аўтарам. Мы ведалі пра гэтыя факты, вывучалі іх і высветлілі, што пасля кожнага рэйсу гінула да 4—5 кілаграмаў рыбы.

Мы звярнуліся ў вышэйстаячая інстанцыі з прапановай забараніць рух «Ракет» па рэках Беларусі. Трэба сказаць, што

рачны флот у апошні час рэзка скараціў колькасць рэйсаў. Рух суднаў на падводных крылах па Дняпры і Нёмане забаронены. Засталіся толькі тры рэйсы на паўднёвым рачным вузле (па Прыпяці).

Па гэтым пытанні мне дакладала інспекцыя рыбааховы з Петрыкава. Большасць рэйсаў «Ракет» па Прыпяці спынены, а вадзіцелі суднаў, якія перавышаюць хуткасць, асабліва на лаваротах, або проста «ліхацаць», строга караюцца. Цяпер пасля рэйсаў, які сведчаць бакеншчыкі, на берагі выкідаюцца толькі адзінкі малькоў.

Што тычыцца «ноўштва», пра якое гаворыць Ю. Марухін, дык яно і не такое ўжо небяспечнае. Ёсць такое прыстасаванне, якое прымацоўваецца да баржы для яе ўстойлівасці. І мы не бачым у гэтым вялікай бяды. Баржа рухаецца па цэнтры ракі, а рыба нерасціцца ў прыбярэжнай зоне.

Ды, у рэшце рэшт, рэкі існуюць не толькі для рыбакоў. Яны ж патрэбны і як транспартныя шляхі, і тут нічога не папаш. Важна толькі, каб кожны, хто карыстаецца ракой, захоўваў правільны рэжым — і гідралагічнага, і гідрахімічнага.

Што тычыцца маторных лодак, дык яны сапраўды прыгня-

таюць рыбу, падаўляюць яе жыццяздзейнасць.

Але ў апошні час мы дамагліся больш жорсткіх правілаў для аматараў хуткай язды. Папершае, цяпер ніводная незарэгістраваная лодка не мае права паяўляцца на вадзе без нумарнага знака. Забаронена заліваць у бак нафту. Ну, і тое, што значна павялічылася цена на маторныя лодкі, таксама спрыяла памяншэнню іх колькасці. З 1 жніўня 1984 года забаронена прымяненне так званых «павука» (спецыяльнай сеткі для рыбнай лоўлі), які і восцяў, пра якія ўпамінае аўтар пісьма. Ёю ловаць шчупака, калі ён выходзіць на траву нерасціцца. А браканьера адразу не вылавіш, як шчупака. Стараемся высочваць іх з дапамогай рацый, верталётаў і г. д. Дадамо, што цяпер забаронена рыбаловам-аматарам ужываць прыстасаваны для прамысловага лову рыбы. І парушэнняў стала менш. І ўсё ж да 8 тысяч парушальнікаў затрымаем штогод.

Аднак не ўсё так драматычна, як пра гэта піша Ю. Марухін. Скажу, напрыклад, што водная плошча рэспублікі пастаянна павялічваецца. Калі пасля вайны ў нас было 7—8 штучных вадаёмаў, дык цяпер іх больш

ПАЭЗІЯ ФАРБАУ

Выставачная зала адкрылася на аршанскім заводзе «Чырвоны Кастрычнік». Рабочыя, члены іх сем'яў атрымалі магчымасць пазнаёміцца з першай экспазіцыяй — выстаўнай работ прафесійных і самадзейных мастакоў і майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, прысвечанай XXVII з'езду КПСС.

Утульная зала, карціны, скульптуры і цышніна. Есць над чым задумацца, глядзячы на работы. Вось «Горны

пейзаж», а вось «Ладажскія прасторы» М. Лалчанні, сласара метралагічнага аддзела Любімаля тэма маляра цэха нестандартнага абсталявання С. Вераб'ёва — пейзажы.

Сярод работ М. Таранды, начальніка праэнтна-канструктарскага бюро, вялікая галерэя вобразаў нашых сучаснікаў, людзей працы. Гэта партрэт лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Е. Янкоўскага, партреты заслужанага работніка прамысловасці

БССР С. Ціханскага і кавалера ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі А. Азерчанкі. Гэта скульптурны партрэт кавалера ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі А. Гутаровіча (праца выканана сумесна з І. Пахомчыкам).

На выстаўцы, побач з карцінамі М. Таранды ёсць і работы яго вучняў. Сябрам, памочнікам, аднадумцам стаў для Мікалая Іванавіча І. Пахомчык. У экспазіцыі можна пазнаёміцца з яго разьбой па дрэве. Казачным персанажам здаецца яго «Мядзведзь».

Аб мінулым, мунных старонках з жыцця народа расказвае ў сваёй рабоце А. Пахомчык. Яе «Ранены партызан» — гэта ода тым, хто абараняў родную зямлю ад чужынцаў.

Увагі заслугоўваюць драўляныя пластычныя скульптуры В. Краўца, рэгуліроўшчына зборачнага цэха.

Адкрыццё выставачнай залы — свята, і значэнне яго для горада нельга пераацэніць.

Т. ЧАРНОВА.

Аксана Празецкая.

Фота В. АЛЯШКЕВІЧА.

Нядаўна жыхары Дзяржынска з цікавасцю пазнаёміліся з выстаўнай работ юнай мастачкі Аксаны Празецкай. Дзяўчынка малое з трох гадоў. З шасці пачала займацца ў гуртку выяўленчага мастацтва, якім кіруе У. Шчэрбін. «Мяне адразу ўразіла багацейшая фантазія дзяўчынкі, — гаворыць Уладзімір Іванавіч, цяпер кіраўнік студыі гарадскога Дома піянераў і школьнікаў. — І яшчэ яе выключная працаздольнасць і энергія».

ЭНТУЗІЯСТКА З «НАРАЧЫ»

Багаты таленавітымі і людзьмі Нарачанскі край. І вельмі добра, што ў іх ліку — моладзь. Лілія Шалай — намеснік дырэктара па культурна-масавай рабоце дома адпачынку «Нарач». Скончыўшы дзесяцігодку, яна два гады працавала загадчыцай сельскага клуба ў вёсцы Мінікі на Мядзельшчыне, наладзіла работу адстаючай установы культуры. Потым стала студэнткай аддзялення арганізацыі і метадычнай культуры-асветніцкай работы Мінскага інстытута культуры. Па наніраванні прыехала працаваць у родныя мясціны. Гэта было ў жніўні 1982 года.

За некалькі гадоў працы Лілія даказала, што яна творча ставіцца да сваёй справы. Зрабіць гэта не проста — летам на «Нарачы» адпачываюць па сямейных публіках 950 чалавек з усіх

куткоў Беларусі, зімой — да 650. Перад кожным заездам складаецца перспектывны план. Акрамя традыцыйных танцавальных вечароў і кінасеансаў, штодзень праводзіцца шмат цікавых мерапрыемстваў. Сталі сістэмай экскурсіі па Нарачанскім краі і ў братнюю Літву, спартыўныя турніры, канцэрты самадзейнасці, дзейнічае «Школа здароўя». Двойчы ўдзельнічае ўсіх чатырох карпусах па ведамляецца па радыё праграма дня. Інакш кажучы, кожны выбірае адпачынак па душы.

Апошні год адзінаццатай пяцігодкі стаў для Ліліі асабліва памятным. Любоў да роднага краю, добрае веданне паэмы Максіма Танка «Нарач» дапамаглі стварыць цікавы сцэнарый вечара «Краі нарачанскі — край партызанскі».

На рэспубліканскім конкурсе выканаўчага майстэрства культурарганізатараў 1985 года (а ён праводзіцца раз у чатыры гады) Лілія атрымала ганаровае званне лаўрэата. Неўзабаве трапіла на дзесяты Усесаюзны конкурс у Дняпрапетраўск і вярнула-

ся адтуль з дыпламам II ступені.

А нядаўна Л. Шалай запарасіла на курсы культурна-работнікаў у пасёлак Галіцына Маскоўскай вобласці. Тут на семінары яна падзялілася сваім вопытам.

Д. ЗІНГЕР.

МАКРАНСКІЯ ЛЫЖАЧНІКІ

Некалькі пакаленняў у школьнікаў змянілася за час творчай біяграфіі ансамбля лыжачнікаў Макранскай сярэдняй школы Маладэцкага раёна, які адзначае дзесяцігоддзе. Першыя ўдзельнікі перадалі, як эстафету, звонкія лыжкі ў рукі братоў і сябр. Расказаць пра гэта могуць салісты калектыву Саша Гаральчук, Анатоль Уласюк, Іван Пачынюк, Алена Грычанчук. А ў Васіля Аксенюка ак-

тыўнымі артыстамі былі два старэйшыя браты.

Пад кіраўніцтвам Марыі Мікалаеўны Навумчык макранскія лыжачнікі выступалі ў Брэсце, Мінску і на Украіне — у гарадах Ратна і Шаці. Нядаўна спецыяльна для калектыву майстры Брэсцкай фабрыкі сувеніраў вырабілі новыя музычныя інструменты — партыю распісных лыжак.

М. МІКАЛАЕУ.

БУДЗЕ Ў МОТАЛІ МУЗЕЙ

У запаветных куфрах, зробленых і распісаных лічэ дзядоўскімі рукамі, зберагаюць многія жыхары вёскі Моталь Іванаўскага раёна, цэнтры калгаса «40 год Кастрычніка», жаночыя вясельныя строй, летняе адзенне мужчын. Аднослэца яны, па сцвярджэнні спецыялістаў, да канца мінулага — пачатку нашлага стагоддзя, бяруць пачатак з класічнага адзення, характэрнага для эпохі Адраджэння. На адным сантыметры лянна-тканіны можна налічыць

каля 20 ніцяў асновы, што дазваляе параўнаць танючае мотальскае палатно з натуральным шуктам.

Цяжка знайсці ў Моталі хату, дзе б не стаялі і цяпер кросны. Больш як 260 жанчын працуюць ткачыхамі-надомніцамі Пінскай фабрыкі мастацкіх вырабаў. Стрыманай прыгажосцю іх поцілак, ручнікоў, сурвэтак любаваліся наведвальнікі выставак у Маскве, Ленінградзе, Польшчы, ГДР, Югаславіі, Канадзе, ЗША, Бельгіі, Францыі, Турцыі, Алжы-

ры. Ткуць іх майстрыхі старадаўнім метадам ручнога пераборнага ткацтва, аздабляючы па іржах геаметрычным і раслінным арнаментам пад назвай «зубок», «сланеч», «ліст», «жучкі».

Здаўна займаюцца мотальскія і навалольныя майстры і вырабам накухоў, куфраў, разьбой і роспісам па дрэве, саломе і лазалляцце, бандарствам і іншымі, усю больш як 30 відамі традыцыйнага народнага мастацтва.

Гісторыю іх узнікнення і

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856
АТ 05627

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП. Мінск, вул. Захарова, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела ірытыні і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра і выяўленчага мастацтва — 33-21-53, аддзела музыкі і кіно — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, нарэнтарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апаўданыя, нарысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, інтэрв'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак, вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў. Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машыне ў двух экзэмплярах. Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

з 24 па 30 сакавіка
24 сакавіка, 19.50
Другі Усесаюзны фестываль народнай творчасці.
«МОЯ НЕМАН». Так называецца перадача пра народны хор калгаса «Неман» Стаўцоўскага раёна Мінскай вобласці.

26 сакавіка, 19.50
РОДНАЕ СЛОВА
Першая старонка часопіса расказвае пра ўлад Кандрата Крапівы ў мовазнаўстве. Затым агляд пошты «Роднага слова». «Старонка глядача» прадстаўлена фрэзероўшчыню завода імя Леніна Г. Мяцеліцы, які цікавіцца пытаннямі мовы, піша вершы, байкі, імпрэсіі.

27 сакавіка, 19.50
ТЭАТРАЛЬНАЯ ГАСЦІНА
Перадача прысвечана жанчынам, якія працуюць у тэатры. Сярод прысутных — дэлегат XXVII з'езда КПСС, народная артыстка БССР Марыя Захарэвіч, якая расказвае аб асабістым уражанні ад форуму камуністаў, народная артыстка СССР Аляксандра Клімава і народная артыстка БССР Лілія Давідовіч, якія прачытаюць свае любімыя вершы. Вы сустрэнецца тансама з рэжысёрам опернага тэатра Маргарытай Ізворскай-Елізар'евай, заслужанымі артыстамі БССР Вольгай Клебановіч і Людмілай Колас, дэютанткамі Інай Усویч і Ганнай Маланкінай, убачыце сцэны са спектакляў «Буря», «На дне» і інш.

Вядучы — галоўны рэжысёр Рускага драматычнага тэатра В. Маслюк.
29 сакавіка, 11.45

СЛОВА — ПАЭЗІІ
Новыя вершы Мар'яна Дуксы.
29 сакавіка, 14.05

ПАГАВОРЫМ ПРА ОПЕРУ
У чым сучаснасць оперы «Дон Карлас» Вердзі? Якія думкі хвалююць стваральнікаў спектакля і глядачоў? Аб гэтым расказвае перадача.
29 сакавіка, 16.10

КІНАМАЗАІКА
Будзе прадстаўлена новая кінастужка «Навучыся танцаваць». Вы павідаеце тансама на здымачнай пляцоўцы фільмаў «Знак бяды», «Вячэрняя казка». Старонка гісторыі прысвечана адной з першых актрыс «Белдзяржкіно» Розе Куляшовай.
29 сакавіка, 18.45

ЛЮБІМЫЯ МЕЛОДЫІ
Канцэрт складзены па заяўках аматараў класічнай музыкі, Творы Чайкоўскага, Рахманінава, Сен-Санса, Дэбюсі, Рымскага-Корсакава, Бізе выконваюць Г. Кавалёва, А. Абразцова, І. Шыкунова, В. Вуячыч, Л. Бржазоўская.

30 сакавіка, 13.25
ПРА МУЗЫКУ І МУЗЫКАНТАУ
Прагучыць квартэт нумар адзін Чайкоўскага ў выкананні Струннага квартэта Саюза кампазітараў БССР.
30 сакавіка, 18.10

ТВОРЧЫ ВЕЧАР ЗАСЛУЖАНАГА АРТЫСТА БССР В. КУЧЫНСКАГА
Прагучыць творы Чайкоўскага, Рахманінава, Бізе, Гуно, Кальмана, Багатырова, Алоўнікава, Глебава, Лучанна.

А Б'Я В Ы
БЕЛАРУСКАЯ
ОРДЭНА ДРУЖБЫ НАРОДАЎ
ДЗЯРЖАЎНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ
ІМЯ А. В. ЛУНАЧАРСКАГА

АБ'ЯВЛЯЕ КОНКУРС
НА ЗАМЯШЧЭННЕ
ВАКАНТНЫХ ПАСАД
ПРАФЕСАРСКА-
ВЫКЛАДЧЫЦКАГА СКЛАДУ
ДЛЯ АСОБ, ЯКІЯ МАЮЦЬ
МІНСКУЮ ПРАПІСКУ:

кафедра фартэпіяна:
заг. кафедры — прафесар-дацэнт — 1
кафедра спеваў:
заг. кафедры — прафесар-дацэнт — 1

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання. Заявы і дакументы, згодна палажэнню аб конкурсе, накіроўваць на імя рэктара на адрас: 220030, г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30. Даведкі па тэл.: 22-49-42, 22-96-71.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСПЕНКА, Уладзімір ГІЛЕП, Мікола ГІЛЬ [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Міхась ДРЫНЕУСКІ, Уладзімір НЯФЕД, Нічипар ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНІЯКА, Віктар ТУРАУ, Паўла УКРАІНЕЦ, Леанід ШЧАМЯЛЁУ.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.